

Na osnovu člana 140. Poslovnika Skupštine Kantona Sarajevo („Službene novine Kantona Sarajevo“ broj: 41/12 - Drugi novi prečišćen tekst, 15/13, 47/13 i 47/15), Skupština Kantona Sarajevo, na sjednici održanoj dana 26.10.2016. godine, donijela je slijedeći

Z A K L J U Č A K

1. Utvrđuje se Nacrt odluke o usvajanju Plana restrukturiranja zdravstvene djelatnosti i reorganizacije zdravstvenih ustanova u Kantonu Sarajevo;
2. Javna rasprava održće se u kantonalnim organima, jedinicama lokalne samouprave, naučnim i stručnim ustanova i trajaće 30 dana.
3. Primjedbe, prijedlozi, sugestije zastupnika i mišljenja radnih tijela Skupštine dostavljaju se Vladi Kantona Sarajevo koja organizuje i provodi javnu raspravu.
4. Vlada Kantona Sarajevo dužna je da nakon provedene javne rasprave podnese Skupštini Izvještaj o rezultatima javne rasprave koji sadrži primjedbe, prijedloge i mišljenja, kao i da obrazloženje razloga zbog kojih pojedine primjedbe, prijedlozi i mišljenja nisu prihvaćeni u pripremi Prijedloga odluke o usvajanju Plana restrukturiranja zdravstvene djelatnosti i reorganizacije zdravstvenih ustanova u Kantonu Sarajevo.

Broj:01-05-31292/16
26.10.2016. godine
S A R A J E V O

PREDSEDNIK
SKUPŠTINE KANTONA SARAJEVO
Prof. Ana Babić

web: <http://skupstina.ks.gov.ba>
e-mail: skupstina@skupstina.ks.gov.ba
Tel: + 387 (0) 33 562-044, Fax: + 387 (0) 33 562-210
Sarajevo, Reisa Džemaludina Čauševića 1

Na osnovu čl. 13. tačka b. i 18. tačka d. Ustava Kantona Sarajevo ("Službene novine Kantona Sarajevo", br: 1/96, 2/96, 3/96, 16/97, 14/00, 4/01, 28/04 i 31/04), člana 13. stav 1. tačka 2. Zakona o zdravstvenoj zaštiti ("Službene novine Federacije BiH", br. 46/10 i 75/13), te čl. 117. i 119. stav 1. Poslovnika Skupštine Kantona Sarajevo („Službene novine Kantona Sarajevo”, br: 41/12 - Drugi novi prečišćeni tekst, 15/13, 47/13 i 47/15), Skupština Kantona Sarajevo na sjednici održanoj dana 26.10. 2016. godine utvrdila je

NACRT

O D L U K E

o usvajanju Plana restrukturiranja zdravstvene djelatnosti i reorganizacije zdravstvenih ustanova u Kantonu Sarajevo

I

Usvaja se Plan restrukturiranja zdravstvene djelatnosti i reorganizacije zdravstvenih ustanova u Kantonu Sarajevo, a isti je sastavni dio ove odluke.

II

Zadužuje se Ministarstvo zdravstva Kantona Sarajevo da, u saradnji sa ostalim nadležnim institucijama i organima, provede aktivnosti za realizaciju Plana restrukturiranja zdravstvene djelatnosti i reorganizacije zdravstvenih ustanova u Kantonu Sarajevo.

III

Za realizaciju Plana restrukturiranja zdravstvene djelatnosti i reorganizacije zdravstvenih ustanova u Kantonu Sarajevo nisu potrebna finansijska sredstva iz Budžeta Kantona Sarajevo.

IV

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja i ista će se objaviti u „Službenim novinama Kantona Sarajevo”.

Broj:01-05-31292/16
26.10.2016.godine
S A R A J E V O

PREDSJEDATELJICA
SKUPŠTINE KANTONA SARAJEVO
Prof. Ana Babić

web: <http://skupstina.ks.gov.ba>
e-mail: skupstina@skupstina.ks.gov.ba
Tel: + 387 (0) 33 562-044, Fax: + 387 (0) 33 562-210
Sarajevo, Reisa Džemaludina Čauševića 1

O b r a z l o ž e n j e

I - PRAVNI OSNOV

Pravni osnov sadržan je u čl. 13. tačka b. i 18. tačka d. Ustava Kantona Sarajevo ("Službene novine Kantona Sarajevo", br. 1/96, 2/96, 3/96, 16/97, 14/00, 4/01, 28/04 i 31/04), članu 13. stav 1. tačka 2. Zakona o zdravstvenoj zaštiti ("Službene novine Federacije BiH", br. 46/10 i 75/13), te čl. 117. i 119. stav 1. Poslovnika Skupštine Kantona Sarajevo („Službene novine Kantona Sarajevo“, br: 41/12 – Drugi novi prečišćeni tekst, 15/13 i 47/13).

II – RAZLOZI ZA DONOŠENJE

Reformskom agendom za BiH za period 2015-2018. godina predviđene su brojne reforme u svim sektorima društva, a posebna pažnja posvećena je strukturalnim reformama u oblasti zdravstva.

Zbog izuzetno složene i teške finansijske situacije u zdravstvenom sektoru ozbiljno je ugroženo i dovedeno u pitanje dalje funkcionalisanje zdravstvenih ustanova, a što se već odražava na ostvarivanje prava građana na zdravstvenu zaštitu. Nepoduzimanje ili neblagovremeno poduzimanje adekvatnih mjera na sprovođenju utvrđenih aktivnosti iz Reformske agende može prouzrokovati nesagleđive posljedice za korisnike zdravstvene zaštite u pogledu dostupnosti i kvalitete zdravstvenih usluga i lijekova, pa čak i na zaposlene u zdravstvenim ustanovama.

Nadležne institucije na svim nivoima vlasti moraju preuzeti odgovornost za kreiranje zdravstvene politike u narednom periodu kojim će se osigurati finansiranje zdravstva na održivim osnovama, uz istovremeno osiguranje potreba stanovništva za zdravstvenom zaštitom.

Iz navedenih razloga se i pristupilo izradi Plana restrukturiranja zdravstvene djelatnosti i reorganizacije zdravstvenih ustanova u Kantonu Sarajevo.

III – FINANSIJSKA SREDSTVA

Za realizaciju Plana restrukturiranja zdravstvene djelatnosti i reorganizacije zdravstvenih ustanova u Kantonu Sarajevo nisu potrebna finansijska sredstva iz Budžeta Kantona Sarajevo, obzirom da se sve zdravstvene ustanove finansiraju iz sredstava Zavoda zdravstvenog osiguranja Kantona Sarajevo, izuzev JU „Apoteke Sarajevo“ koja ostvaruje sredstva na komercijalnoj osnovi i dio sredstava od strane Zavoda zdravstvenog osiguranja Kantona Sarajevo po osnovu utvrđene naknade za izdavanje lijekova na recept.

Realizacijom navedenog Plana očekuju se uštede u troškovima poslovanja zdravstvenih ustanova, a koje će se procijeniti uz Finansijski plana Zavoda zdravstvenog osigurnja Kantona Sarajevo za 2017. godinu.

IV – PRIJEDLOG ODLUKE SKUPŠTINE

Na osnovu izloženog, predlažemo Skupštini Kantona Sarajevo da doneše Odluku o usvajanju Plana restrukturiranja zdravstvene djelatnosti i reorganizacije zdravstvenih ustanova u Kantonu Sarajevo, kao u predloženom tekstu.

MINISTARSTVO ZDRAVSTVA
KANTONA SARAJEVO

ZAVOD ZDRAVSTVENOG OSIGURANJA
KANTONA SARAJEVO

J.U. ZAVOD ZA JAVNO ZDRAVSTVO
KANTONA SARAJEVO

PLAN

RESTRUKTURIRANJA ZDRAVSTVENE DJELATNOSTI I
REORGANIZACIJE ZDRAVSTVENIH USTANOVA U
KANTONU SARAJEVO

Sarajevo 2016. godine

**PLAN RESTRUKTURIRANJA ZDRAVSTVENE DJELATNOSTI I
REORGANIZACIJE ZDRAVSTVENIH USTANOVA
U KANTONU SARAJEVO**

Sarajevo, septembar 2016. godine

Sadržaj

Sadržaj	2
1. Uvod	4
2. Analiza postojeće organizacije zdravstvene zaštite u Kantonu Sarajevo	6
2.1 Organizacija zdravstvene djelatnosti u Kantonu Sarajevo	6
2.1.1 Primarna zdravstvena zaštita	6
2.1.2 Sekundarna zdravstvena zaštita	7
2.1.2.1 Specijalističko-konsultativna djelatnost	7
2.1.2.2 Bolnička zdravstvena zaštita	9
2.1.3 Tercijarna zdravstvena zaštita	9
3. Zdravstvene ustanove u Kantonu Sarajevo	10
3.1 Ustanove primarnog nivoa zdravstvene zaštite	10
3.1.1 JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo	10
3.1.2 JU Zavod za hitnu medicinsku pomoć Kantona Sarajevo	11
3.1.3 JU Zavod za zdravstvenu zaštitu žena i materinstva Kantona Sarajevo.....	11
3.1.4 JU Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo	12
3.1.5 JU Zavod za zdravstvenu zaštitu zaposlenika MUP-a Kantona Sarajevo	12
3.1.6 JU Kantona Sarajevo Zavod za zdravstvenu zaštitu studenata Univerziteta u Sarajevu ...	13
3.1.7 JU Zavod za medicinu rada Kantona Sarajevo.....	13
3.1.8 JU Zavod za sportsku medicinu Kantona Sarajevo	14
3.1.9 Zavod za zdravstvenu zaštitu radnika u saobraćaju Sarajevo.....	14
3.1.10 Analiza ustanova za zdravstvenu zaštitu posebnih skupina osiguranika (radnici, studenti, sportisti)	15
3.1.11 Stomatološki fakultet sa klinikama	16
3.1.12 Analiza Zubozdravstvene zaštite.....	17
3.2 Kapaciteti zdravstvenih ustanova primarnog nivoa u Kantonu Sarajevo	19
3.2.1 Kadrovski kapaciteti zdravstvenih ustanova primarnog nivoa u Kantonu Sarajevo	19
3.2.2 Prostorni kapaciteti i opremljenost zdravstvenih ustanova primarnog nivoa u Kantonu Sarajevo.....	20
3.3 Ustanove bolničke zdravstvene zaštite	21
3.3.1 Klinički centar Univerziteta u Sarajevu.....	21
3.3.2 JU Opća bolnica „Prim. Dr. Abdulah Nakaš”	22
3.3.3 JU Psihijatrijska bolnica Kantona Sarajevo.....	23
3.3.4 JU Zavod za bolesti ovisnosti Kantona Sarajevo	23
3.3.5 Zavod za transfuzijsku medicinu FBiH	23
3.4 Kapaciteti zdravstvenih ustanova bolničkog nivoa u Kantonu Sarajevo	24
3.4.1 Kadrovski kapaciteti zdravstvenih ustanova bolničkog nivoa u Kantonu Sarajevo	24

3.4.2	Prostorni kapaciteti i opremljenost zdravstvenih ustanova bolničkog nivoa u Kantonu Sarajevo.....	24
4.	Finansiranje zdravstvenih ustanova.....	25
4.1	Struktura prihoda javnih zdravstvenih ustanova	27
4.2	Struktura rashoda javnih zdravstvenih ustanova	29
5.	Zdravstvena djelatnost u privatnom sektoru.....	32
5.1	Apotekarska djelatnost u privatnom sektoru	33
5.2	Stomatološka zdravstvena djelatnost u privatnom sektoru.....	33
5.3	Specijalističko-konsultativna zdravstvena zaštita u privatnom sektoru	33
6.	Informatizacija sistema zdravstva Kantona Sarajevo.....	34
7.	PLAN RESTRUKTURIRANJA ZDRAVSTVENE DJELATNOSTI I REORGANIZACIJA ZDRAVSTVENIH USTANOVA NA PODRUČJU KANTONA SARAJEVO	35
7.1	Ciljevi restrukturiranja zdravstvene djelatnosti i reorganizacije zdravstvenih ustanova u Kantonu Sarajevo	35
7.2	Prijedlog restrukturiranja i reorganizacije	36
7.2.1	JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo	36
7.2.2	JU Zavod za hitnu medicinsku pomoć Kantona Sarajevo	37
7.2.3	JU Zavod za zdravstvenu zaštitu žena i materinstva Kantona Sarajevo.....	37
7.2.4	JU Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo	37
7.2.5	JU Zavod za zdravstvenu zaštitu zaposlenika MUP-a Kantona Sarajevo	37
7.2.6	JU Kantona Sarajevo Zavod za zdravstvenu zaštitu studenata Univerziteta Sarajevo	38
7.2.7	JU Zavod za medicinu rada Kantona Sarajevo.....	39
7.2.8	Zavod za sportsku medicinu Kantona Sarajevo	39
7.2.9	Stomatološki fakultet sa klinikama	40
7.2.10	Zavod za zdravstvenu zaštitu radnika u saobraćaju.....	40
7.2.11	Klinički centar Univerziteta u Sarajevu.....	41
7.2.12	JU Opća bolnica „Prim.dr. Abdulah Nakaš“	41
7.2.13	JU Zavod za bolesti ovisnosti Kantona Sarajevo	41
7.2.14	JU Psihijatrijska Bolnica Kantona Sarajevo.....	42
7.2.15	Zavod za transfuzijsku medicine FBiH	42
8.	Zaključna razmatranja sa preporukama.....	42
9.	Pravni okvir za reorganizaciju zdravstva.....	45
10.	SWOT analiza - zdravstveni sistem Kantona Sarajevo	46

Prilog: Tabela 1 - Struktura sredstava doznačenih javnim zdravstvenim ustanovama od strane Zavoda zdravstvenog osiguranja Kantona Sarajevo..... 48

1. Uvod

Reformskom agendom za BiH za period 2015-2018. godina predviđene su brojne reforme u svim sektorima društva, a posebna pažnja posvećena je strukturalnim reformama u oblasti zdravstva.

Zbog izuzetno složene i teške finansijske situacije u zdravstvenom sektoru ozbiljno je ugroženo i dovedeno u pitanje dalje funkcionisanje zdravstvenih ustanova, a što se već odražava na ostvarivanje prava građana na zdravstvenu zaštitu. Nepoduzimanje ili neblagovremeno poduzimanje adekvatnih mjera na sprovođenju utvrđenih aktivnosti iz Reformske agende može prouzrokovati nesagledive posljedice za korisnike zdravstvene zaštite u pogledu dostupnosti i kvalitete zdravstvenih usluga i lijekova, pa čak i na zaposlene u zdravstvenim ustanovama.

Imajući u vidu da je jedan od ključnih programskih ciljeva smanjenje opterećenja privrede velikim fiskalnim nametima, Reformskom agendom predviđen je niz aktivnosti vezanih za javne finansije, a što uključuje i smanjenje stope doprinosa za obavezno zdravstveno osiguranje.

Takvim mjerama će se dodatno usložiti finansijska situacija u oblasti zdravstvenog sektora i pored toga što se u procesu reformi u oblasti fiskalnog sektora podržava inicijativa za osiguranje novih izvora finansiranja za zdravstvo kroz povećanje akciza na alkohol i duhan. Treba istaći da se u dosadašnjem periodu najveći dio potreba za zdravstvenom zaštitom finansirao sredstvima obaveznog zdravstvenog osiguranja, a tek simbolično sredstvima iz budžeta, opravдан je skepticizam da će se povećanjem akciza osigurati dodatna sredstva za zdravstvo kao kompenzacija za smanjenje doprinosa za zdravstveno osiguranje.

Nadležne institucije na svim nivoima vlasti moraju preuzeti odgovornost za kreiranje zdravstvene politike u narednom periodu kojim će se osigurati finansiranje zdravstva na održivim osnovama, uz istovremeno osiguranje potreba stanovništva za zdravstvenom zaštitom.

Polazeći od osnovnih načela na kojima se zasniva organizacija i provođenje zdravstvene zaštite, saglasno odredbama Zakona o zdravstvenoj zaštiti FBiH, a koja se prvenstveno odnose na dostupnost, sveobuhvatnost i pravičnost zdravstvene zaštite, te učinkovitost i kontinuirano unapređenja zdravstvene zaštite, sistem zdravstvene zaštite u kantonima, saglasno ustavnim nadležnostima, mora biti organizovan na način da se građanima osigura blagovremena, adekvatna i kvalitetna zdravstvena usluga, a u skladu sa raspoloživim finansijskim sredstvima za zdravstvenu zaštitu.

Učešće zdravstvene potrošnje u GDP-u u Federaciji BiH u posljednje tri godine iznosi u prosjeku 10%, te se prema ovom mjernom parametru možemo svrstati u red razvijenih zemalja.

Ako se uzme u obzir podatak da Kanton Sarajevo ostvaruje 32% od ukupnih sredstava iz obaveznog zdravstvenog osiguranja ostvarenih u Federaciji BiH, a da je učešće osiguranih lica u Kantonu Sarajevo 20% od ukupnog broja osiguranih lica u Federaciji BiH, može se zaključiti da je učešće zdravstvene potrošnje u Kantonu Sarajevo po glavi stanovnika znatno iznad prosjeka u odnosu na Federaciju BiH, što bi trebalo rezultirati i značajno boljom zdravstvenom zaštitom.

Međutim, mora se istaći da je zdravstveni sistem u Kantonu Sarajevo neracionalno organizovan i pored toga što se velika sredstva izdvajaju za zdravstvenu zaštitu, zdravstvene ustanove iskazuju gubitke u poslovanju. Iskazane gubitke zdravstvene ustanove pokrivaju na teret vlastitog kapitala i na taj način se iz godine u godinu umanjuje vrijednost kapitala.

Do sada, sa aspekta jasne podjele rada u organizaciji zdravstva, nisu postignuti zadovoljavajući rezultati.

Problemi postojeće organizacije zdravstvene zaštite ogledaju se u slijedećem:

- neuređen sistem finansiranja,
- neusklađenost organizacije i djelatnosti zdravstvenih ustanova sa Zakonom o zdravstvenoj zaštiti,
- otežan i nedefinisan „put pacijenta“ kroz zdravstveni sistem,
- neadekvatna raspodjela kadrovskih potencijala,
- nezadovoljstvo pacijenata i zaposlenika u zdravstvenim ustanovama,
- urgentno zbrinjavanje pacijenata nije regulisano na adekvatan način,
- neracionalna potrošnja lijekova i medicinskih sredstava,
- duge liste čekanja na dijagnostičke pretrage,
- medicinska oprema se u većini zdravstvenih ustanova Kantona Sarajevo uglavnom koristi samo u jednoj smjeni,
- veliki broj invalida rada zaposlenih u zdravstvenim ustanovama, nemogućnost njihovog prerasporeda,
- veliki broj uposlenih u javnom sektoru istovremeno radi i u privatnom sektoru, što otvara prostor za neracionalno korištenje radnog vremena u javnom sektoru.

Upravljanje zdravstvenim sistemom Kantona Sarajevo mora se zasnivati na jasno utvrđenoj viziji i pravcima daljeg razvoja (strategiji razvoja), te s tim u vezi preuzimanje zakonodavnih, političkih i društvenih mjera koje trebaju osigurati optimalan stepen osiguranja prava pacijenata.

Analiza stanja u oblasti zdravstva je ukazala na nezadovoljstvo pacijenata zdravstvenom uslugom, duge liste čekanja, veći broj sudskega procesa sa naknadom štete, stalne tužbe zaposlenika, što ukazuje na potrebu unapređenja zdravstvene zaštite i zdravstvenog osiguranja i polazne su osnove za reorganizaciju i racionalizaciju zdravstvenih ustanova na području Kantona Sarajevo.

2. Analiza postojeće organizacije zdravstvene zaštite u Kantonu Sarajevo

Zdravstvena zaštita predstavlja skup mjera, usluga i aktivnosti koje se primjenjuju kod pojedinaca, grupe stanovništva i šire društvene zajednice s ciljem očuvanja i unapređenja zdravlja.

U skladu sa Zakonom o zdravstvenoj zaštiti, zdravstvena zaštita se organizira i provodi na nivou primarne, sekundarne i tercijarne zdravstvene zaštite, prema načelima, sveobuhvatnosti, kontinuiranosti i dostupnosti, bez obzira na starost, pol i vjersku pripadnost.

2.1 Organizacija zdravstvene djelatnosti u Kantonu Sarajevo

Na području Kantona Sarajevo zdravstvena djelatnost organizovana je na svim nivoima zdravstvene zaštite.

2.1.1 Primarna zdravstvena zaštita

Primarna zdravstvena zaštita obuhvata: djelatnost porodične medicine, djelatnost zdravstvene zaštite djece, djelatnost polivalentnih patronažnih sestara u zajednici, higijensko-epidemiološku zaštitu, hitnu medicinsku pomoć, zaštitu reproduktivnog zdravlja žena, zdravstvenu zaštitu nespecifičnih i specifičnih plućnih oboljenja, fizikalnu i mentalnu rehabilitaciju u zajednici, specifičnu zdravstvenu zaštitu radnika kao dio medicine rada, zubozdravstvenu zaštitu, laboratorijsku i radiološku dijagnostiku primarnog nivoa i apotekarsku djelatnost.

Djelatnost primarne zdravstvene zaštite u Kantonu Sarajevo je organizovana u sljedećim ustanovama:

1. JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo sa devet organizacionih jedinica na području devet općina Kantona Sarajevo
2. JU Zavod za hitnu medicinsku pomoć Kantona Sarajevo
3. JU Zavod za zdravstvenu zaštitu žena i materinstva Kantona Sarajevo

4. JU Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo
5. JU Zavod za zdravstvenu zaštitu zaposlenika MUP-a Kantona Sarajevo
6. JU KS Zavod za zdravstvenu zaštitu studenata Univerziteta u Sarajevu
7. JU Zavod za medicinu rada Kantona Sarajevo
8. JU Zavod za sportsku medicinu Kantona Sarajevo
9. Zavod za zdravstvenu zaštitu radnika u saobraćaju
10. Stomatološki fakultet sa klinikama
11. JU „Apoteke Sarajevo“

Svim zdravstvenim ustanovama, osim Zavoda za zdravstvenu zaštitu radnika u saobraćaju, osnivač je Kanton Sarajevo. Zavodu za zdravstvenu zaštitu radnika u saobraćaju osnivač je JP „Željeznice Federacije BiH“, a najvećim dijelom finansira se iz sredstava Zavoda zdravstvenog osiguranja Kantona Sarajevo.

Stomatološki fakultet sa klinikama osnovan je u skladu sa Zakonom o visokom obrazovanju, ali njegova djelatnost nije usklađena sa Zakonom o zdravstvenoj zaštiti i Zakonom o stomatološkoj djelatnosti. Po Zakonu o zdravstvenoj zaštiti Stomatološki fakultet sa klinikama ne ispunjava uvjete za organizaciju i rad klinika.

Sve naprijed navedene ustanove se finansiraju iz sredstava Zavoda zdravstvenog osiguranja Kantona Sarajevo, izuzev JU „Apoteke Sarajevo“ koja ostvaruje sredstva na komercijalnoj osnovi i dio sredstava od strane Zavoda zdravstvenog osiguranja Kantona Sarajevo po osnovu utvrđene naknade za izdavanje lijekova na recept.

Pored ustanova u javnom sektoru, Zavod zdravstvenog osiguranja Kantona Sarajevo ima zaključen ugovor sa dvije privatne zdravstvene ustanove - poliklinike i sa privatnim apotekama za nabavku i izdavanje lijekova na recept sa pozitivne liste lijekova.

2.1.2 Sekundarna zdravstvena zaštita

Sekundarna zdravstvena zaštita obuhvata specijalističko-konsultativnu i bolničku zdravstvenu zaštitu ovog nivoa.

2.1.2.1 Specijalističko-konsultativna djelatnost

Specijalističko-konsultativna zdravstvena djelatnost na sekundarnom nivou zdravstvene zaštite predstavlja dio zdravstvene djelatnosti koja, kroz pružanje zdravstvenih usluga

osigurava podršku primarnoj i bolničkoj zdravstvenoj djelatnosti, a po Zakonu o zdravstvenoj zaštiti treba da je osigurava bolnica.

U Kantonu Sarajevo djelatnost specijalističko-konsultativne zdravstvene zaštite je organizovana kao vanbolnička specijalističko-konsultativna zdravstvena zaštita u javnom i privatnom sektoru i kao bolnička specijalističko-konsultativna zdravstvena zaštita u javnom sektoru.

Djelatnost vanbolničke specijalističko-konsultativne zdravstvene zaštite osigurava:

- JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo
- ustanove za zdravstvenu zaštitu određenih populacionih skupina (žene, studenti, radnici, sportisti),
- JU Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo
- privatni sektor kroz rad specijalističkih ordinacija, zdravstvenih ustanova tipa poliklinike, zavoda, lječilišta i laboratorija.

JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo pruža specijalističko-konsultativnu zdravstvenu zaštitu kroz rad posebne organizacione jedinice specijalističko-konsultativne djelatnosti.

Zavodi za zdravstvenu zaštitu određenih populacionih skupina pružaju i specijalističko-konsultativnu zdravstvenu zaštitu za određene populacione skupine kao što su žene, radnici, studenti i sportisti.

Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo na sekundarnom nivou zdravstvene zaštite obuhvata djelatnosti iz oblasti javnog zdravstva i to socijalne medicine, organizacije i ekonomike zdravstva, epidemiologije, higijene i zaštite čovjekove okoline, sanitарne mikrobiologije, sanitарne hemije i mikrobiološke dijagnostike.

Djelatnost bolničke specijalističko-konsultativne zdravstvene zaštite u javnom sektoru osigurava:

- JU Opća bolnica „Prim. dr Abdulah Nakaš” i
- Klinički centar Univerziteta u Sarajevu.

JU Opća bolnica „Prim. dr Abdulah Nakaš” Sarajevo pruža bolničku specijalističko-konsultativnu zdravstvenu zaštitu sekundarnog nivoa, a Klinički centar Univerziteta u Sarajevu pruža bolničku specijalističko-konsultativnu zdravstvenu zaštitu iz svih medicinskih disciplina na sekundarnom i tercijarnom nivou.

2.1.2.2 Bolnička zdravstvena zaštita

Bolnička zdravstvena zaštita na sekundarnom nivou organizovana je u okviru bolničkih kapaciteta i pružaju je bolnice na sekundarnom nivou (opće bolnice i specijalne bolnice) i dijelom Klinički centar Univerziteta u Sarajevu za složenije usluge na sekundarnom nivou.

Djelatnost bolničke zdravstvene zaštite u Kantonu Sarajevu organizovana je kroz rad javnih zdravstvenih ustanova:

- Klinički centar Univerziteta u Sarajevu.
- JU Opća bolnica „Prim. dr Abdulah Nakaš“ Sarajevo
- JU Psihijatrijska bolnica Kantona Sarajevo
- JU Zavod za bolesti ovisnosti Kantona Sarajevo

Klinički centar Univerziteta u Sarajevu pruža bolničku zdravstvenu zaštitu na sekundarnom nivou.

JU Opća bolnica „Prim. dr Abdulah Nakaš“ Sarajevo takođe pruža bolničku zdravstvenu zaštitu sekundarnog nivoa, iako je u svom dosadašnjem funkcioniraju počela razvijati i određene discipline tercijarnog nivoa saglasno osnivačkom aktu ove bolnice. Razvijanje kapaciteta tercijarnog nivoa u JU Opća bolnici „Prim. dr Abdulah Nakaš“ je ekonomski i medicinski neopravdano.

JU Psihijatrijska bolnica Kantona Sarajevo pruža specifičnu bolničku zdravstvenu zaštitu za potrebe stanovništva Kantona Sarajevo (akutna i hronična hospitalizacija za psihijatrijske pacijente).

JU Zavod za bolesti ovisnosti Kantona Sarajevo pruža bolničku zdravstvenu zaštitu uz dodatne kapacitete dnevne bolnice za potrebe stanovništva Kantona Sarajevo iz oblasti adiktivne medicine. Zavod za bolesti ovisnosti je specijalizirana zdravstveno - socijalna ustanova koja se bavi prevencijom, liječenjem i rehabilitacijom ovisnika.

2.1.3 Tercijarna zdravstvena zaštita

Tercijarnu zdravstvenu zaštitu osigurava Klinički centar Univerziteta u Sarajevu u cijelosti za stanovnike Kantona Sarajevo, te za potrebe drugih kantona koji imaju zaključen ugovor sa Kliničkim centrom Univerziteta u Sarajevu.

3. Zdravstvene ustanove u Kantonu Sarajevo

3.1 Ustanove primarnog nivoa zdravstvene zaštite

3.1.1 JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo

U skladu sa osnivačkim aktom JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo pruža primarnu i vanbolničku specijalističko-konsultativnu zdravstvenu zaštitu.

Primarna zdravstvena zaštita se obavlja putem porodične medicine, djelatnost zdravstvene zaštite djece, djelatnost polivalentnih patronažnih sestara u zajednici, higijensko-epidemiološku zaštitu, zdravstvenu zaštitu nespecifičnih i specifičnih plućnih oboljenja, fizikalnu i mentalnu rehabilitaciju u zajednici, zubozdravstvenu zaštitu, laboratorijsku i radiološku dijagnostiku primarnog nivoa.

U okviru službe porodične medicine u OJ „Dom zdravlja Centar“ je organizovan i Centar za palijativnu kućnu njegu.

Specijalističko-konsultativna zdravstvena zaštita se pruža u okviru posebne organizacione jedinice specijalističko-konsultativne djelatnosti iz slijedećih medicinskih disciplina: interne medicine, otorinolaringologije, oftalmologije, neurologije, stomatološke zdravstvene zaštite sekundarnog nivoa iz oblasti pedodoncije, bolesti usta, bolesti zuba, protetike, parodontologije, oralne hirurgije i ortodoncije.

Ukupan broj zaposlenih u JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo je 2.041 radnika, od čega je medicinskih radnika 1.660, a nemedicinskih radnika 381.

Kadrovska politika se u ovoj ustanovi razvijala i implementirala ne uvažavajući socio-medicinske indikatore planiranja i raspoložive finansijske resurse, što je nakon dugog niza godina rezultiralo koncentracijom velikog broja zaposlenih, niskim plaćama i doprinijelo odsustvu motivacije i zadovoljstva kod zaposlenih.

Usklađenost sa Zakonom o zdravstvenoj zaštiti:

Iz osnivačkog akta JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo vidljivo je da djelatnost ove ustanove nije usklađena sa Zakonom o zdravstvenoj zaštiti.

U skladu sa Zakonom o zdravstvenoj zaštiti, JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo ne može da organizuje i pruža usluge specijalističko-konsultativne zdravstvene zaštite.

JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo ima razvijenu Službu za školsku djecu (djeca od 6 do 14 godina), što nije u skladu sa članom 33. Zakona o zdravstvenoj zaštiti.

JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo ima organiziranu Higijensko epidemiološku službu. JU Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo ima u potpunosti razvijenu mrežu kapaciteta i kadra za ovu djelatnost koja može upotpunosti zadovoljiti potrebe Kantona Sarajevo.

Takođe, JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo obavlja i specifičnu zdravstvenu zaštitu radnika na primarnom nivou, što nije u skladu sa čl. 15. i 121. Zakona o zdravstvenoj zaštiti.

3.1.2 JU Zavod za hitnu medicinsku pomoć Kantona Sarajevo

JU Zavod za hitnu medicinsku pomoć Kantona Sarajevo provodi mjere hitne medicinske pomoći, pruža hitnu, stručnu i organizovanu medicinsku pomoć oboljelim, stradalim i povrijeđenim na mjestu povrede, stradanja ili oboljenja. Isto tako osigurava prevoz oboljelih, stradalih i povrijeđenih u odgovarajuću zdravstvenu ustanovu.

Ukupan broj radnika uposlenih u JU Zavod za hitnu medicinsku pomoć Kantona Sarajevo je 290, od čega je 227 zdravstvenih i 63 nezdravstvena radnika.

Usklađenost sa Zakonom o zdravstvenoj zaštiti:

JU Zavod za hitnu medicinsku pomoć Kantona Sarajevo je organizovana kao samostalna zdravstvena ustanova u skladu za članom 90. Zakona o zdravstvenoj zaštiti.

3.1.3 JU Zavod za zdravstvenu zaštitu žena i materinstva Kantona Sarajevo

Djelatnost JU Zavoda za zdravstvenu zaštitu žena i materinstva Kantona Sarajevo je zaštita reproduktivnog zdravlja žena i materinstva na primarnom nivou zdravstvene zaštite i specijalističko-konsultativna dijagnostika, shodno osnivačkom aktu.

Ukupan broj uposlenih radnika u JU Zavod za zdravstvenu zaštitu žena i materinstva Kantona Sarajevo je 115, od čega je 89 zdravstvenih i 26 nezdravstvenih radnika.

Usklađenost sa Zakonom o zdravstvenoj zaštiti:

Zakon o zdravstvenoj zaštiti ne navodi kao poseban organizacioni oblik Zavod za zdravstvenu zaštitu žena i materinstva. Zaštita reproduktivnog zdravlja žena se u skladu sa članom 33. Zakona o zdravstvenoj zaštiti, organizuje na nivou primarne zdravstvene zaštite.

Zakon o zdravstvenoj zaštiti ne isključuje mogućnost organizovanja kantonalnih zavoda kao zasebnih zdravstvenih ustanova koje u svojoj djelatnosti ne mogu imati primarnu zdravstvenu zaštitu, a koje se isključivo mogu baviti specijalističko-konsultativnom zdravstvenom zaštitom uz posebnu djelatnost medicinske tehnologije kao i posebnih medicinskih ispitivanja uz donošenje potrebnih kantonalnih propisa.

3.1.4 JU Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo

JU Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo obavlja javno zdravstvenu djelatnost na području Kantona Sarajevo, shodno Zakonu o zdravstvenoj zaštiti i osnivačkom aktu.

Ukupan broj uposlenih u JU Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo na dan 31.12.2015. godine je 110 radnika, od čega 89 zdravstvenih i 21 nemedicinski radnik.

Usklađenost sa Zakonom o zdravstvenoj zaštiti:

JU Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo pruža zdravstvene usluge iz oblasti javnog zdravstva za potrebe stanovništva Kantona Sarajevo, a koje su definisane Zakonom o zdravstvenoj zaštiti.

3.1.5 JU Zavod za zdravstvenu zaštitu zaposlenika MUP-a Kantona Sarajevo

JU Zavod za zdravstvenu zaštitu zaposlenika MUP-a Kantona Sarajevo pruža zdravstvene usluge primarne i specijalističko-konsultativne zdravstvene zaštite određenim skupinama stanovnika Kantona Sarajevo (radnici MUP-a Kantona Sarajevo, radnici Profesionalne vatrogasne brigade i zatvorenicima i pritvorenicima Kazneno popravnog zavoda u Sarajevu), shodno osnivačkom aktu.

JU Zavod za zdravstvenu zaštitu zaposlenika MUP-a Kantona Sarajevo trenutno pruža usluge i iz porodične medicine ne samo za radnike naprijed navedenih ustanova nego i za druge osiguranike Kantona Sarajevo.

Ukupan broj radnika u JU Zavod za zdravstvenu zaštitu zaposlenika MUP-a Kantona Sarajevo na dan 31.12.2015. godine je 50, od čega 37 zdravstvenih i 13 nemedicinskih radnika.

Usklađenost sa Zakonom o zdravstvenoj zaštiti:

Zakonom o zdravstvenoj zaštiti definisan je organizacioni oblik Zavod za medicinu rada kao ustanova za pružanje specifične zdravstvene zaštite, ali ne navodi se kao poseban organizacioni oblik Zavod za zdravstvenu zaštitu zaposlenika MUP-a Kantona Sarajevo. Zakon o zdravstvenoj zaštiti ne isključuje mogućnost organizovanja kantonalnih zavoda kao zasebnih zdravstvenih ustanova koji se bave isključivo specijalističko-konsultativnom zdravstvenom zaštitom.

Organizovanje porodične medicine u ovoj Ustanovi nije u skladu sa članom 33. Zakona o zdravstvenoj zaštiti.

3.1.6 JU Kantona Sarajevo Zavod za zdravstvenu zaštitu studenata Univerziteta u Sarajevu

JU Kantona Sarajevo Zavod za zdravstvenu zaštitu studenata Univerziteta u Sarajevu pruža primarne i specijalističko-konsultativne zdravstvene usluge studentima na području Kantona Sarajevo, shodno osnivačkom aktu.

JU Kantona Sarajevo Zavod za zdravstvenu zaštitu studenata Univerziteta u Sarajevu pruža i usluge porodične medicine ne samo studentima, nego i drugim osiguranicima sa područja Kantona Sarajevo.

Ukupan broj zaposlenih radnika u JU Kantona Sarajevo Zavod za zdravstvenu zaštitu studenata Univerziteta u Sarajevu na dan 31.12.2015. godine je 49, od čega 37 zdravstvenih i 12 nemedicinskih radnika.

Usklađenost sa Zakonom o zdravstvenoj zaštiti:

Zakon o zdravstvenoj zaštiti ne prepoznaje JU Kantona Sarajevo Zavod za zdravstvenu zaštitu studenata Univerziteta u Sarajevu kao poseban organizacioni oblik, odnosno poseban pravni subjekt.

Organizovanje porodične medicine u ovoj Ustanovi nije u skladu sa članom 33. Zakona o zdravstvenoj zaštiti.

Organizovanje vanbolničke specijalističko-konsultativne zdravstvene zaštite u ovoj Ustanovi nije u skladu sa članom 39. Zakona o zdravstvenoj zaštiti.

U skladu sa Zakonom o zdravstvenoj zaštiti i provedenom registracijom osiguranih lica, osiguranici starosti od 14 godina i više opredjeljuju se za timove porodične medicine. Ovim konceptom, kroz timove porodične medicine, u okviru Doma zdravlja, je obuhvaćena i studentska populacija, tako da ne postoji potreba za organizovanjem posebne zdravstvene ustanove za liječenje studentske populaciju iz Kantona Sarajevo.

Studentima izvan Kantona Sarajevo osigurava se zdravstvena zaštita po Sporazumu o načinu i postupku korištenja zdravstvene zaštite van područja kantonalnog zavoda zdravstvenog osiguranja kome osiguranik pripada („Službene novine Federacije BiH“, br. 41/01).

3.1.7 JU Zavod za medicinu rada Kantona Sarajevo

JU Zavod za medicinu rada Kantona Sarajevo pruža specifičnu zdravstvenu zaštitu radnicima na području Kantona Sarajevo, prati savremena dostignuća iz oblasti organizacije medicine rada i predlaže mјere za unapređenje i razvoj u ovoj oblasti, pruža stručnu pomoć u

izradi propisa iz ove oblasti, koordinira i stručno nadzire sve zdravstvene ustanove koje sprovode specifičnu zdravstvenu zaštitu na području Kantona, shodno osnivačkom aktu.

Ukupan broj zaposlenih u JU Zavoda za medicinu rada Kantona Sarajevo na dan 31.12.2015. godine, je 103 radnika, od čega 82 zdravstvena i 21 nemedicinska radnika.

Usklađenost sa Zakonom o zdravstvenoj zaštiti:

U skladu sa Zakonom o zdravstvenoj zaštiti JU Zavod za medicinu rada Kantona Sarajevo treba da pruža specifičnu zdravstvenu zaštitu radnicima na području Kantona Sarajevo, koordinira i stručno nadzire sve zdravstvene ustanove koje sprovode specifičnu zdravstvenu zaštitu na području Kantona.

Organizovanje porodične medicine u ovoj Ustanovi nije u skladu sa članom 33. Zakona o zdravstvenoj zaštiti.

3.1.8 JU Zavod za sportsku medicinu Kantona Sarajevo

JU Zavod za sportsku medicinu Kantona Sarajevo pruža specifičnu zdravstvenu zaštitu sportistima na području Kantona Sarajevo.

Ukupan broj zaposlenih radnika u JU Zavoda za sportsku medicinu Kantona Sarajevo na dan 31.12.2015. godine, je 10 zdravstvenih radnika.

Usklađenost sa Zakonom o zdravstvenoj zaštiti:

Ustanova obavlja svoju djelatnost u skladu sa čl. 125. i 126. Zakona o zdravstvenoj zaštiti, međutim Pravilnikom o specijalizacijama i subspecijalizacijama doktora medicine, doktora stomatologije, magistara farmacije i inžinjera medicinske biohemije, specijalizacija iz medicine rada i specijalizacija iz sportske medicine spojene su u jednu specijalizaciju pod nazivom specijalizacija medicine rada i sporta, što upućuje na zaključak da je neracionalno organizovanje posebne zdravstvene ustanove za sportsku medicinu.

3.1.9 Zavod za zdravstvenu zaštitu radnika u saobraćaju Sarajevo

Zavod za zdravstvenu zaštitu radnika u saobraćaju osnovan je od strane Željeznica FBIH, za obavljanje specifične zdravstvene zaštite radnika, koji za određene kategorije osiguranika pruža usluge porodične medicine i specijalističko-konsultativne zdravstvene zaštite.

U Zavodu za zdravstvenu zaštitu radnika u saobraćaju zaposlena su 84 radnika, od čega je 55 zdravstvenih i 29 nezdravstvenih radnika.

Zavod za zdravstvenu zaštitu radnika u saobraćaju se većim dijelom finansira sredstvima iz obveznog zdravstvenog osiguranja Kantona Sarajevo, iako Kanton Sarajevo nije osnivač ove zdravstvene ustanove.

Usklađenost sa Zakonom o zdravstvenoj zaštiti:

Organizovanje porodične medicine u ovoj Ustanovi nije u skladu sa članom 33. Zakona o zdravstvenoj zaštiti.

3.1.10 Analiza ustanova za zdravstvenu zaštitu posebnih skupina osiguranika (radnici, studenti, sportisti)

Ustanove koje obavljaju zdravstvenu zaštitu posebnih grupa osiguranika u Kantonu Sarajevo su JU Zavod za medicinu rada Kantona Sarajevo, JU Zavod za zdravstvenu zaštitu radnika MUP-a Kantona Sarajevo, JU Kantona Sarajevo Zavod za zdravstvenu zaštitu studenata Univerziteta, JU Zavod za sportsku medicinu Kantona Sarajevo, Zavod za zdravstvenu zaštitu radnika u saobraćaju.

Prema pomenutim zavodima je opredijeljeno cca 81.000 osiguranih lica sa područja Kantona Sarajevo.

Ustanove koje pružaju zdravstvenu zaštitu posebnih grupa osiguranika nemaju zakonskog osnova da registruju pacijente za djelatnost porodične medicine, mada je trenutna praksa da dio osiguranika ove usluge koristi u okviru pomenutih ustanova tako da imamo preklapanje sa djelatnošću koju obavlja JU Doma zdravlja Kantona Sarajevo.

Skupština Kantona Sarajevo je u 2012. godini, izvršila usklađivanje osnivačkih akata sa Zakonom o zdravstvenoj zaštiti i donijela odluke o preuzimanju prava i obaveza osnivača i usklađivanja organizacije i poslovanja pomenutih ustanova, osim Zavoda za zdravstvenu zaštitu radnika u saobraćaju, čiji je osnivač JP Željeznice FBiH, a isti se finansira sredstvima Zavoda zdravstvenog osiguranja Kantona Sarajevo.

I pored usklađivanja osnivačkih akata sa Zakonom o zdravstvenoj zaštiti, ustanove se nisu pridržavale osnivačkih akata nego su svoju djelatnost samostalno proširavale i drugim zdravstvenim uslugama, a nisu poduzimane blagovremene mjere da se uskladi faktičko stanje sa Zakonom.

Ilustracije radi navodimo podatke o zdravstvenom kadru prema specijalnostima/subspecijalnostima u zdravstvenim ustanovama koje se bave zdravstvenom zaštitom posebnih grupa korisnika.

Tabelarni pregled doktora medicine/stomatologije prema specijalizaciji/subspecijalizaciji

Pregled doktora medicine po specijalnosti	Medicina rada	Zavod za zdravstvenu zaštitu radnika MUP-a	Zavoda za zdravstvenu zaštitu radnika u saobraćaju	Zavod za zdravstvenu zaštitu studenata	Zavod za sportsku medicinu	Ukupno
Epidemiologija			1			1
Kardiolog – subspecijalist		1				1
Interna medicina	1		1	1		3
Ginekologija i akušerstvo		1		1		2
Medicina rada	19	2	5			26
Medicina sporta					3	3
Neuropsihijatrija	1	1	1	1		4
Oftalmologija	1	1	1	1		4
Otorinolaringologija	1	1	1			3
Pneumoftiziologija			1			1
Porodična medicina		1	1			2
Fizikalna medicina i rehabilitacija	2					2
Radiodijagnostika	1					1
Urgentna medicina	1			1		2
Dermatovenerologija				1		1
Dr medicine -opšta praksa	3	3	4	2		12
Dr medicine -na specijalizaciji	5	1				6
Oralna hirurgija		1				1
Opšta stomatologija				1		1
Stomatološka protetika		2				2
Dr stomatolog		1	2	5		8
Medicinska biohemija	1					1
Ukupno	36	16	18	14	3	87

Na osnovu podataka prikazanih u tabeli vidljivo je da je neophodno izvršiti reorganizaciju pomenutih ustanova u skladu sa Zakonom o zdravstvenoj zaštiti i osnovnom djelatnosti, uz omogućavanje mobilnosti kadra prema drugim zdravstvenim ustanovama na području Kantona Sarajevo, a prema usmjerenim specijalnostima/subspecijalnostima, uvažavajući potrebe za zdravstvenom zaštitom.

3.1.11 Stomatološki fakultet sa klinikama

Stomatološki fakultet sa klinikama Univerziteta u Sarajevo osnovan je kao obrazovna, a ne zdravstvena ustanova i ostvaruje svoju djelatnost u okviru Univerziteta u Sarajevo, u skladu sa Statutom Univerziteta u Sarajevu.

Stomatološki fakultet sa klinikama je na dan 31.12.2015. godine, imao 206 radnika, od čega Zavod zdravstvenog osiguranja finansira 50% odnosno 103 radnika.

Iako je Stomatološki fakultet sa klinikama obrazovna ustanova isti se ne finansira samo sredstvima budžeta Kantona Sarajevo na teret obrazovanja, nego i sredstvima iz obaveznog zdravstvenog osiguranja. Finansiranje iz sredstava obrazovanja i sredstava obaveznog zdravstvenog osiguranja se vršilo u omjeru 50:50%, s tim što se pored navedenog iznosa sredstava za finansiranje plaća i zaposlenih dodatno izdvajala sredstva za izradu protetskih i ortodontskih pomagala. Za finansiranje Stomatološkog fakulteta na teret sredstava Zavoda

zdravstvenog osiguranja nema zakonskog uporišta. Odlukom o usvajanju mreže zdravstvenih ustanova na području Kantona Sarajevo („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj 14/00) obuhvaćen je i Stomatološki fakultet sa klinikama, na osnovu toga je uveden u sistem finansiranja Finansijskim planom Zavoda zdravstvenog osiguranja 2001. godine, a što nije osporeno od strane osnivača i isti način finansiranja nastavljen je do danas.

Za sredstva koja su se izdvajala iz obaveznog zdravstvenog osiguranja, Stomatološki fakultet je bio u obavezi pružati usluge stomatološke zdravstvene zaštite, na osnovu ugovora koji se zaključuje između Stomatološkog fakulteta i Zavoda zdravstvenog osiguranja Kantona Sarajevo. Međutim ugovorom nije bio jasno definisan sadržaj i obim stomatoloških usluga, ali je evidentno da se najveći dio usluga koje je pružao Stomatološki fakultet odnosi na usluge primarne zdravstvene zaštite koje istovremeno obavlja i JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo, koji raspolaže i većim kadrovskim kapacitetom od stvarnih potreba za stomatološkim uslugama saglasno odluci o Osnovnom paketu zdravstvenih prava.

Usklađenost sa Zakonom o zdravstvenoj zaštiti:

Djelatnost Stomatološkog fakulteta sa klinikama nije usklađena sa Zakonom o zdravstvenoj zaštiti niti sa odredbama Zakona o stomatološkoj djelatnosti, niti je jasno razgraničen odnos između obrazovnog i zdravstvenog dijela ove ustanove a što za posljedicu ima nejasno definisan procenat finansiranja između obrazovanja i zdravstva.

3.1.12 Analiza zubozdravstvene zaštite

Primjena Jedinstvene metodologije, zahtjeva da se urede i odnosi u okviru stomatološke zdravstvene zaštite, te jasno utvrdi podjela rada između JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo i Stomatološkog fakulteta sa klinikama.

Nije zanemarljiva ni činjenica velikog broja registrovanih privatnih stomatoloških ordinacija i njihov zahtjev za uključivanje u sistem finansiranja iz obaveznog zdravstvenog osiguranja. Trenutno su na Kantonu registrovane 184 privatne stomatološke ordinacije.

	JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo	Zavod za zdravstvenu zaštitu radnika MUP_a	Zavod za zdravstvenu zaštitu studenata	Zavoda za zdravstvenu zaštitu radnika u saobraćaju	Ukupno	Prema Odluci o utvrđivanju većeg obima prava za Kanton potrebno je	Razlika
Bolesti usta i parodoncija	3				3	3,4	-0,4
Bolesti zuba i endodoncija	6				6	3,4	+2,6

	JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo	Zavod za zdravstvenu zaštitu radnika MUP_a	Zavod za zdravstvenu zaštitu studenata	Zavoda za zdravstvenu zaštitu radnika u saobraćaju	Ukupno	Prema Odluci o utvrđivanju većeg obima prava za Kanton potrebno je	Razlika
Dječija i preventivna stomatologija	18				18	34,6	-16,6
Oralna hirurgija	7	1			8	5,1	+2,9
Ortopedija vilica - ortodoncija	6				6	2,3	+3,7
Stomatološka protetika	19	2			21	5,1	+15,9
Dr stomatolog	82	1	6	2	91	27,3	+63,7
Dr stomatolog - na specijalizaciji	13				13		
Ukupno	154	4	6	2	166	81,2	+84,8

*Izvor podataka Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo

S obzirom na raspoložive kapacitete stomatološke zaštite u JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo i zavodima za zdravstvenu zaštitu, potrebno je preispitati osnovanost paralelnog finansiranja stomatološke zdravstvene zaštite u okviru Stomatološkog fakulteta koji nije zdravstvena ustanova i ima status organizacione jedinice Univerziteta u Sarajevu kao i zbog činjenice da stomatološka djelatnost u JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo ima višak kapaciteta.

Prema Odluci o utvrđivanju većeg obima prava, za potrebe osiguranika Kantona Sarajevo potrebno je osigurati ukupno 62 tima za zubozdravstvenu zaštitu na primarnom nivou, a prema stvarnom stanju u javnim ustanovama primarne zdravstvene zaštite broj timova u ovoj djelatnosti je 122, odnosno što je za 60 timova više u odnosu na važeću Odluku.

Broj potrebnih timova prema važećoj Odluci je utvrđen po starosnim skupinama:

- Zdravstvena zaštita usta i zuba djece do 6 godina starosti koju osigurava jedan radni tim na 2.500 korisnika ove populacije (procjena broja korisnika je 30.745). Za Kanton Sarajevo potrebna su 12,3 tima.
- Zdravstvena zaštita zuba, školske djece i omladine od 7 do 19 godina koju osigurava jedan radni tim na 2.500 korisnika ove populacije (procjena broja korisnika je 55.806). Za Kanton Sarajevo potrebna su 22,3 tima.
- Zdravstvena zaštita usta i zuba odraslih od 19 i više godina koju osigurava jedan radni tim na 12.500 korisnika (procjena broja korisnika je 340.690). Za Kanton Sarajevo potrebna su 27,3 tima.

Prema važećoj Odluci o utvrđivanju vačeg obima prava za obavljanje djelatnosti specijalističko-konsultativne zubozdravstvene zaštite na sekundarnom nivou, za Kanton Sarajevo, ukupno je potrebno 22 tima, a prema stvarnom stanju u javnim zdravstvenim ustanovama zaštite broj timova u ovoj djelatnosti je 44, što je u odnosu na važeći Odluku za 22 tima više.

Broj potrenih timova prema važećoj Odluci utvrđen po djelatnostima:

- Djelatnost bolesti zuba koju osigurava jedan radni tim za 125.000 korisnika (procjena broja korisnika je 427.241). Za Kanton Sarajevo potrebna su 3,4 tima.
- Djelatnost bolesti usta koju osigurava jedan radni tim za 125.000 korisnika (procjena broja korisnika je 427.241). Za Kanton Sarajevo potrebna su 3,4 tima.
- Djelatnost ortodoncije koju osigurava jedan radni tim za 30.000 korisnika (procjena broja korisnika je 68.752). Za Kanton Sarajevo potrebna su 2,3 tima.
- Djelatnost pedodoncije koju osigurava jedan radni tim za 36.000 korisnika (procjena broja korisnika je 81.545). Za Kanton Sarajevo potrebna su 2,3 tima.
- Djelatnost oralne hirurgije koju osigurava jedan radni tim za 84.000 korisnika (procjena broja korisnika je 427.241). Za Kanton Sarajevo potrebno je 5,1 timova.
- Djelatnost stomatološke protetike osigurava jedan radni tim za 30.000 korisnika (procjena broja korisnika je 68.752). Za Kanton Sarajevo potrebno je 5,1 timova

Napominjemo da u prikazanim podacima i broju potrebnog kadra nisu prikazani kadrovi Stomatološkog fakulteta.

3.2 Kapaciteti zdravstvenih ustanova primarnog nivoa u Kantonu Sarajevo

3.2.1 Kadrovski kapaciteti zdravstvenih ustanova primarnog nivoa u Kantonu Sarajevo

U zdravstvenim ustanovama na nivou primarne zdravstvene zaštite sa 31.12.2015. godine, bilo je zaposleno ukupno 2.955 radnika, od kojih 2.266 medicinskih radnika i 589 nemedicinskih.

Broj zaposlenih u zdravstvenim ustanovama primarne zdravstvene zaštite na dan 31.12.2015. godine, po zdravstvenim ustanovama i strukturi kadra prikazan je u narednom tabelarnom pregledu.

Struktura kadra(zdravstvenog i nezdravstvenog) u javnim zdravstvenim ustanovama	JU Dom zdravlja KS	HMP	Zavod za zdravstvenu zaštitu žena i materinstva	Zavod za javno zdravstvo	Zavod za zdravstvenu zaštitu radnika MUP-a KS	Zavod za zdravstvenu zaštitu studenata Univerziteta	JU Zavod za medicinu rada Kantona Sarajevo	JU Zavod za sportsku medicinu	Stomatološki fakultet Univerzite ta u Sarajevu*	Zavoda za zdravstvenu zaštitu radnika u saobraćaju	Sveukupno	% učešće u strukturi
Subspecijalisti			1	2	1						4	
Dr. specijalista medicine/stomatologije	331	37	25	14	11	7	27	3	38	14	507	
Dr. medicine/stomatologije	219	33	4	3	5	7	9			5	285	
Mr. farmacije/spec. mr.ph. i med. biohemija/spec med biohemije	6	1									7	
VSS med	50	2	3	5	1		5	1	1	1	69	
VŠS med	104	2	6	8	0		1		1	3	125	
SSS med	905	152	50	56	16	19	35	6	41	29	1.309	
Zdravstveni saradnik VSS	45	0		1	3	4	5			3	61	
Ostali zdravstveni radnici											0	
Ukupno zdravstveni	1.660	227	89	89	37	37	82	10	80	55	2.366	80
VSS nemed	25	8	4	3	4	3	4		4	5	60	
VŠS nemed	68	2	1		1	0			0	1	73	
SSS nemed	150	6	8	4	3	5	7		11	9	203	
NSS nemed	138	47	13	14	5	4	10		8	14	253	
Ukupno nezdravstveni kader	381	63	26	21	13	12	21	0	23	29	589	20
SVEUKUPNO	2.041	290	115	110	50	49	103	10	103	84	2.955	100

*Kod Stomatološkog fakultata prikazano je samo 50% radnika, odnosno onaj dio koji se finansira od strane Zavoda zdravstvenog osiguranja Kantona Sarajevo

3.2.2 Prostorni kapaciteti i opremljenost zdravstvenih ustanova primarnog nivoa u Kantonu Sarajevo

Zdravstvene ustanove primarne zdravstvene zaštite čiji je osnivač Kanton Sarajevo trenutno raspolažu ukupnim prostornim kapacitetom od 52.315 m². Posmatrano pojedinačno po zdravstvenim ustanovama može se zaključiti da je raspoloživi prostor dovoljan za obavljanje djelatnosti, s tim što neke zdravstvene ustanove, zbog manjeg obima posla u odnosu na standarde i normative zdravstvene zaštite ne koriste prostor racionalno, odnosno postoji višak prostora, izuzev JU Zavoda za javno zdravstvo Kantona Sarajevo. Neki prostorni kapaciteti zahtjevaju nužnu adaptaciju i rekonstrukciju i radi prilagodbe namjeni odnosno poboljšanju uvjeta za rad.

Po pitanju opremljenosti zdravstvenih ustanova, većina ustanova posjeduje neophodnu opremu za pružanje zdravstvenih usluga, ali je ista zastarjela i amortizovana što otežava pružanje kvalitetne i efikasne zdravstvene zaštite.

U narednom tabelarnom pregledu prikazani su podaci po zdravstvenim ustanovama o prostornim kapacitetima izraženim u m² i stepen iskorištenosti opreme.

R br.	Naziv ustanove	Prostorni kapaciteti u m ²	% iskorištenosti opreme
1	DOM ZDRAVLJA	38.946	65%
2	ZAVOD ZA HITNU MEDICINSKU POMOĆ	3.498	76%
3	ZAVOD ZA ZDRAVSTVENU ZAŠTITU ŽENA I MATERINSTVA	2.679	97%
4	ZAVOD ZA JAVNO ZDRAVSTVO KS	1.870	87%
5	ZAVOD ZA ZDRAVSTVENU ZAŠTITU RADNIKA MUP-A	812	94%
6	ZAVOD ZA ZAŠTITU ZDRAVLJA STUDENATA	2.515	90%
7	ZAVOD ZA MEDICINU RADA	1.755	83%
8	ZAVOD ZA SPORTSKU MEDICINU	240	85%
UKUPNO		52.315	

3.3 Ustanove bolničke zdravstvene zaštite

3.3.1 Klinički centar Univerziteta u Sarajevu

Klinički centar Univerziteta u Sarajevu je javna zdravstvena ustanova u državnoj svojini, osnovana Zakonom o zdravstvenoj zaštiti. Osnivači su Fedracija BiH, Kanton Sarajevo, Zeničko-dobojski kanton, Bosansko-podrinjski kanton, Unsko-Sanski kanton i Srednjebosanski kanton. Klinički centar Univerziteta u Sarajevu obavlja svoju djelatnost na način propisan Zakonom o ustanovama, Zakonom o zdravstvenoj zaštiti, Statutom i drugim aktima.

Djelatnost Kliničkog centra Univerziteta u Sarajevu je specijalističko-konsultativna i bolnička zdravstvena djelatnost na sekundarnom i tercijernom nivou zdravstvene zaštite. Klinički centar Univerziteta u Sarajevu u organizacionom smislu čine medicinski i ostali stručni sadržaji. Svi hospitalni, poliklinički, dijagnostički i nastavno-naučni sadržaji ostvaruju se u okviru organizacionih jedinica – klinika i ostalih sadržaja koji su grupisani u discipline.

U okviru medicinskih djelatnosti organizirane su medicinske discipline putem kojih se obezbjeđuju najsloženiji oblici zdravstvene zaštite – izvodi dodiplomska i postdiplomska nastava, provodi naučno-istraživački rad u oblasti medicinskih nauka i obavlja stručno usavršavanje zdravstvenih radnika.

Medicinske discipline su organizovane u klinike i ostale sadržaje. Klinika je dio Kliničkog centra u kojem se obavljaju najsloženiji oblici zdravstvene zaštite iz određene ili više specijalističkih oblasti, izvodi dodiplomska i postdiplomska nastava, te provodi

naučnoistraživački rad u oblasti medicinskih nauka, stručna usavršavanja i stručnometodološka saradnja sa drugim dijelovima KCUS-a.

Na dan 31.12.2015. godine u Kliničkom centru Univerziteta u Sarajevu ukupan broj zaposlenih radnika iznosi 3.637, od čega je 2.506 medicinskih i 1.131 nemedicinskih radnika.

Usklađenost sa Zakonom o zdravstvenoj zaštiti:

Klinički centar Univerziteta u Sarajevu pruža zdravstvene usluge u skladu sa članom 101. Zakona o zdravstvenoj zaštiti.

3.3.2 JU Opća bolnica „Prim. dr Abdulah Nakaš”

JU Opća bolnica „Prim. dr Abdulah Nakaš” pruža usluge specijalističko-konsultativne i bolničke zdravstvene zaštite na sekundarnom nivou, iako je Zakonom o zdravstvenoj zaštiti propisano da iznimno i opće bolnice mogu obavljati i tercijarnu zdravstvenu zaštitu iz djelatnosti za koju je registrirana pod uslovom da dobije saglasnost Federalnog ministarstva zdravstva.

U okviru djelatnosti, Opća bolnica ima ukupno 330 bolničkih postelja raspoređenih na jedinice - bolnička odjeljenja: interna medicina (60 postelja), neuropsihijatrija (20 postelja), fizičkalna medicina i rehabilitacija (30), ginekologija sa akušerstvom (60 postelja), intenzivna njega i terapija (20 postelja), hirurgija (140 postelja).

Kadrovska struktura u 2015. godini iskazana je brojem ukupno zaposlenih 556 radnika, od kojih je 410 medicinskih i 146 nemedicinskih radnika.

Usklađenost sa zakonom o zdravstvenoj zaštiti:

Opća bolnica „Prim. dr Abdulah Nakaš” obavlja svoju djelatnost u skladu sa članom 98. Zakona o zdravstvenoj zaštiti. U Općoj bolnici nema djelatnost pedijatrije koja je propisana članom 98. Zakona o zdravstvenoj zaštiti iz razloga što je ista dobro razvijena i sa dovoljnim kapacitetima u sastavu Kliničkog centra Univerziteta u Sarajevu.

Obzirom da je članom 39. Zakona o zdravstvenoj zaštiti propisano da specijalističko konsultativnu zdravstvenu djelatnost na sekundarnom nivou zdravstvene zaštite osigurava bolnica, potrebno je da se ista osigura u okviru Opće bolnice.

3.3.3 JU Psihijatrijska bolnica Kantona Sarajevo

Djelatnost JU Psihijatrijska bolnica Kantona Sarajevo je pružanje usluga specijalističko-konsultativne i bolničke zdravstvene zaštite u oblasti psihijatrije, na sekundarnom nivou, na području Kantona Sarajevo.

Ukupan broj zaposlenih radnika na dan 31.12.2015. godine iznosi 111,5 od čega je 74 zdravstvenih radnika i saradnika, a 37,5 administrativnih i tehničkih radnika.

Usklađenost sa Zakonom o zdravstvenoj zaštiti:

JU Psihijatrijska bolnica Kantona Sarajevo pruža zdravstvene usluge u skladu sa članom 99. Zakona o zdravstvenoj zaštiti.

3.3.4 JU Zavod za bolesti ovisnosti Kantona Sarajevo

Zavod za bolesti ovisnosti je specijalizirana zdravstveno-socijalna ustanova koja se bavi prevencijom, ranim otkrivanjem, liječenjem i rehabilitacijom ovisnika o alkoholu i drugim psihoaktivnim supstancama.

Ukupan broj zaposlenih radnika na dan 31.12.2015. godine iznosi 58 od čega je 46 zdravstvenih i 12 nezdravstvenih radnika.

Zavod za bolesti ovisnosti ima ukupno 45 kreveta od čega 30 kreveta za alkoholizam u okviru Dnevne bolnice i 15 hospitalnih kreveta (10 za narkomaniju i 5 za alkoholizam).

Usklađenost sa Zakonom o zdravstvenoj zaštiti:

JU Zavod za bolesti ovisnosti Kantona Sarajevo pruža zdravstvene usluge u skladu sa članom 124. Zakona o zdravstvenoj zaštiti.

3.3.5 Zavod za transfuzijsku medicinu FBiH

Transfuzijsku djelatnost za područje Kantona Sarajevo pruža JU Zavod za transfuzijsku medicinu FBiH, koji krvlju i krvnim sastojcima snabdijeva Opću bolnicu „Prim. dr Abdulah Nakaš“ i Klinički centar Univerziteta u Sarajevu.

Ukupan broj zaposlenih radnika na dan 31.12.2015. godine iznosi 86 od čega je 53 zdravstvenih i 33 nezdravstvenih radnika. Zavod zdravstvenog osiguranja Kantona Sarajevo finansira 30 radnika.

Zavod za transfuzijsku medicinu FBiH je federalna zdravstvena ustanova koja obavlja transfuzijsku djelatnost u skladu sa propisom o krvi i krvnim sastojcima i čine dio sistema bolničke zdravstvene zaštite, finansirana od strane Zavoda zdravstvenog osiguranja Kantona Sarajevo za usluge pružene osiguranicima ovog Kantona.

3.4 Kapaciteti zdravstvenih ustanova bolničkog nivoa u Kantonu Sarajevo

3.4.1 Kadrovski kapaciteti zdravstvenih ustanova bolničkog nivoa u Kantonu Sarajevo

U zdravstvenim ustanovama na nivou bolničke zdravstvene zaštite sa 31.12.2015. godine, bilo je zaposleno ukupno 4.449 radnika, od kojih 3.089 medicinskih radnika i 1.360 nemedicinskih radnika.

Broj zaposlenih u zdravstvenim ustanovama bolničke zdravstvene zaštite na dan 31.12.2015. godine, po zdravstvenim ustanovama i strukturi kadra prikazan je u narednom tabelarnom pregledu.

Struktura kadra(zdravstvenog i nezdravstvenog) u javnim zdravstvenim ustanovama	Klinički centar Univerziteta u Sarajevu	Opća bolnica	Zavod za bolesti ovisnosti KS	Psihijatrijska bolnica	Zavod za transfuzijsku medicinu	Sveukupno	% učešće u strukturi
Subspecijalisti	109	2	5			116	
Dr. specijalista medicine/ stomatologije	471	84	4	14	10	583	
Dr. medicine/ stomatologije	110	32	4	5	3	154	
Mr. farmacije/spec. mr.ph. i med. biohemija/spec med biohemije	26	7		3		36	
VSS med	23		2	2	2	29	
VŠS med	256	28	2	4	5	295	
SSS med	1.472	257	21	46	29	1.825	
Zdravstveni saradnik VSS			8			8	
Ostali zdravstveni radnici	39				4	43	
Ukupno zdravstveni	2.506	410	46	74	53	3.089	69,4
VSS nemed	113	14	2	4	10	143	
VŠS nemed	27	6		2		35	
SSS nemed	258	18	3	6	12	297	
NSS nemed	733	108	7	26	11	885	
Ukupno nezdravstveni kadar	1.131	146	12	38	33	1.360	30,6
SVEUKUPNO	3.637	556	58	112	86	4.449	100,0

3.4.2 Prostorni kapaciteti i opremljenost zdravstvenih ustanova bolničkog nivoa u Kantonu Sarajevo

Zdravstvene ustanove bolničke zdravstvene zaštite čiji je osnivač Kanton Sarajevo trenutno raspolažu ukupnim prostornim kapacitetom od 165.916 m². Posmatrano pojedinačno po zdravstvenim ustanovama može se zaključiti da je raspoloživi prostor dovoljan za obavljanje

djelatnosti, s tim što neke zdravstvene ustanove, zbog manjeg obima posla u odnosu na standarde i normative zdravstvene zaštite ne koriste prostor racionalno, odnosno postoji višak prostora. Neki prostorni kapaciteti zahtjevaju nužnu adaptaciju i rekonstrukciju i radi prilagodbe namjeni odnosno poboljšanju uvjeta za rad.

Po pitanju opremljenosti zdravstvenih ustanova, većina ustanova posjeduje neophodnu opremu za pružanje zdravstvenih usluga, ali je ista posmatrano u prosjeku zastarjela i amortizovana, s napomenom da je u KCUS značajano smanjen procenat iskorištenosti opreme u odnosu na prethodne godine opremanjem novoizgrađenih prostora u CMB-u, savremenom opremom. Zavod za bolesti ovisnosti KS je u toku 2016 godine preselio svoju djelatnost u nove objekte sa novom opremom, tako da podatak od 90% iskorištenosti opreme iz 2015. godine, nema veliki značaj za rad ove ustanove.

U narednom tabelarnom pregledu prikazani su podaci po zdravstvenim ustanovama o prostornim kapacitetima izraženim u m² i stepen iskorištenosti opreme na dan 31.12.2015. godine.

R br.	Naziv ustanove	Prostorni kapaciteti	% iskorištenosti opreme
1	KLINIČKI CENTAR UNIVERZITETA U SARAJEVU	124.785	50%
2	OPĆA BOLNICA	35.873	78%
3	PSIHIJATRIJSKA BOLNICA	3.334	71%
4	ZAVOD ZA BOLESTI OVISNOSTI KANTONA SARAJEVO	1.924	90%
UKUPNO BOLNIČKA ZDRAVSTVENA ZAŠTITA		165.916	

Dosadašnja praksa u planiranju i organizovanju zdravstvene zaštite potvrdila je da su kapaciteti bili dominantna determinanta ovog procesa pri čemu su profil i obim zdravstvenih potreba stanovnika bili zanemareni. Ovako koncipiran proces planiranja rezultirao je dupliranjem kadrovskih, tehničkih i prostornih kapaciteta, te njihovim neracionalnim i nedovoljnim korištenjem.

4. Finansiranje zdravstvenih ustanova

U skladu sa Zakonom o zdravstvenoj zaštiti sredstva za rad i razvoj zdravstvene ustanove ostvaruju:

- ugovorom sa zavodom zdravstvenog osiguranja Federacije odnosno kantona,
- ugovorom sa nadležnim ministrastvom zdravstva koji se na osnovu zakona finansiraju iz sredstava Federacije odnosno kantona,
- ugovorom sa fakultetima i drugim visokim školama zdravstvenog usmjerjenja,

- ugovorom na osnovu proširenog i dobrovoljnog zdravstvenog osiguranja,
- iz sredstava osnivača u skladu sa aktom o osnivanju,
- iz sredstava budžeta Federacije odnosno općine,
- iz učešća korisnika zdravstvene zaštite u pokriću dijela ili ukupnih troškova zdravstvene zaštite,
- slobodnom prodajom usluga na tržištu,
- iz drugih izvora na način i pod uslovim određenim zakonom, aktom o osnivanju i statutom zdravstvene stanove.

U dosadašnjem periodu zdravstvene ustanove u Kantonu Sarajevo su najveći dio sredstava ostvarivale iz obaveznog zdravstvenog osiguranja, manji dio direktnom naplatom od pravnih i fizičkih lica, odnosno slobodnom prodajom usluga na tržištu, a simboličan iznos sredstava je ostvarivan iz budžeta općina, kantona i Federacije.

Iako je Zakonom o zdravstvenom osiguranju i Zakonom o zdravstvenoj zaštiti propisano da se za kapitalne investicije u zdravstvenim ustanovama obezbjeđuju sredstva iz budžeta osnivača, u prethodnim godinama najveći dio kapitalnih investicija u zdravstvenim ustanovama je finansiran iz obaveznog zdravstvenog osiguranja, odnosno na teret zdravstvene zaštite osiguranika. U posljednjih devet godina u zdravstvene ustanove je po osnovu kapitalnih investicija izdvojeno iz obaveznog zdravstvenog osiguranja, odnosno Zavoda zdravstvenog osiguranja Kantona Sarajevo cca 125 miliona KM, od čega je najveći dio kao kreditno zaduženje na osnovu odluka Skupštine Kantona Sarajevo.

Za finansiranje usluga zdravstvene zaštite Zavod zdravstvenog osiguranja Kantona Sarajevo je zaključivao ugovore sa zdravstvenim ustanovama. Ugovaranje se vršilo na bazi godišnjeg budžeta, odnosno paušalnog iznosa sredstava za svaku zdravstvenu ustanovu i to prema broju „priznatih radnika“ i naknade za materijalne troškove. Broj radnika je priznavan svakoj zdravstvenoj ustanovi sa nejasno definiranim kriterijima, a sredstva za materijalne troškove su utvrđivana u određenom procentu u odnosu na iznos sredstava potrebnih za plaće i druga primanja radnika. Ovakav način finasiranja se primjenjuje u posljednjih dvadeset godina i isti je prevaziđen jer ne odražava stvarne potrebe i zahtjeve za zdravstvenom zaštitom što je dobrom dijelom doprinijelo neravnopravnom položaju nekih zdravstvenih ustanova u Kantonu Sarajevo. To je takođe utjecalo da su zdravstvene ustanove, bez osnova počele pružati i zdravstene usluge izvan okvira svoje djelatnosti, zanemarujući svoju osnovnu djelatnost zbog koje su osnovane i registrovane, a sve u cilju sticanja dodatnih prihoda.

U Kantonu Sarajevo do sada nije donesen Program zdravstvene zaštite za potrebe osiguranika kojim se definira sadržaj i obim zdravstvenih usluga iako je takva obaveza propisana Odlukom o utvrđivanju osnovnog paketa zdravstvenih prava i Jedinstvenom metodologijom kojom se bliže utvrđuju kriteriji i mjerila za zaključivanje ugovora između zdravstvenih ustanova i nadležnog zavoda zdravstvenog osiguranja. Obzirom da je Odluka o osnovnom paketu donesena 2009. godine, a Jedinstvena metodologija 2011. godine, neophodno je da se konačno počnu primjenjivati navedeni propisi, odnosno da se izmjeni način finansiranja zdravstvene zaštite.

Promjenom načina finansiranja, na bazi programa zdravstvene zaštite, omogućiće se adekvatna kontrola rada zdravstvenih ustanova odnosno provođenja ugovora po pitanju sadržaja, obima i kvalitete ugovorenih usluga.

4.1 Struktura prihoda javnih zdravstvenih ustanova

U narednoj tabeli prikazani su podaci o ukupno ostvarenim prihodima zdravstvenih ustanova u 2014/2015. godini, visini prihoda ostvarenih iz Zavoda zdravstvenog osiguranja Kantona Sarajevo, kao i učešće sredstava ovog Zavoda u ukupno ostvarenim prihodima zdravstvenih ustanova.

Pregled ukupnih prihoda javnih zdravstvenih ustanova sa učešćem prihoda od Zavoda zdravstvenog osiguranja Kantona Sarajevo za 2014. i 2015. godinu

R br.	Naziv ustanove	Ukupni prihod		Prihod od Zavoda zdravstvenog osiguranja Kantona Sarajevo		Učešće prihoda Zavoda u ukupnom prihodu	
		2014	2015	2014	2015	2014	2015
1	KLINIČKI CENTAR UNIVERZITETA U SARAJEVU	192.491.425	196.186.756	109.368.234	109.500.972	57	56
2	OPĆA BOLNICA	24.555.716	26.208.004	21.181.613	23.715.268	86	90
3	PSIHJATRIJSKA BOLNICA	3.633.028	3.618.446	3.500.973	3.508.813	96	97
4	ZAVOD ZA BOLESTI OVISNOSTI KANTONA SARAJEVO	2.327.881	2.466.530	2.008.292	2.065.573	86	84
5	ZAVOD ZA TRANSFUZIJSKU MEDICINU FBiH	4.318.594	4.180.850	2.531.512	2.510.617	59	60
UKUPNO BOLNIČKA ZDRAVSTVENA ZAŠTITA		227.326.644	232.660.586	138.590.624	141.301.243	61	61
6	DOM ZDRAVLJA	57.389.553	58.087.775	55.048.118	55.772.286	96	96
7	ZAVOD ZA HITNU MEDICINSKU POMOĆ	9.338.753	10.236.563	8.422.480	9.092.839	90	89

R br.	Naziv ustanove	Ukupni prihod		Prihod od Zavoda zdravstvenog osiguranja Kantona Sarajevo		Učešće prihoda Zavoda u ukupnom prihodu	
		2014	2015	2014	2015	2014	2015
8	ZAVOD ZA ZDRAVSTVENU ZAŠ. ŽENA I MATERINSTVA	3.601.624	3.605.237	3.258.754	3.295.036	90	91
9	ZAVOD ZA JAVNO ZDRAVSTVO KS	4.660.044	4.719.292	2.592.797	2.637.688	56	56
10	ZAVOD ZA ZDRAVSTVENU ZAŠTITU RADNIKA MUP-A	1.771.401	1.684.709	1.147.479	1.141.554	65	68
11	ZAVOD ZA ZAŠTITU ZDRAVLJA STUDENATA	1.706.672	1.705.751	1.185.709	1.186.270	69	70
12	ZAVOD ZA MEDICINU RADA	3.889.213	4.024.137	3.009.791	2.962.576	77	74
13	ZAVOD ZA ZDRAVSTVENU ZAŠTITU RADNIKA U SAOBRAĆAJU	2.865.062	2.737.403	1.694.880	1.694.347	59	62
14	ZAVOD ZA SPORTSKU MEDICINU	444.522	487.227	303.370	333.840	68	69
15	STOMATOLOŠKI FAKULTET SA KLINIKAMA	8.268.698	9.586.431	3.795.132	3.471.481	46	36
UKUPNO PRIMARNA I SPECIJALISTIČKO KONSULTATIVNA ZDRAVSTVENA ZAŠTITA		93.935.542	96.874.525	80.458.510	81.587.917	86	84
SVEUKUPNO		321.262.186	329.535.111	219.049.134	222.889.160	68	68

Analiza prihoda zdravstvenih ustanova ukazuje da najveći dio sredstava potrebnih za rad, ustanove ostvaruju po osnovu ugovora sa Zavodom zdravstvenog osiguranja Kantona Sarajevo, sa značajno manjim procentom učešća svih ostalih propisanih izvora finansiranja.

U 2015. godini zdravstvene ustanove su ukupan prihod u iznosu od 329.535.111 KM od čega je prihod od Zavoda 222.889.160 KM sa učešćem u ukupnim prihodima ustanova u prosjeku od 68%, s tim što je učešće prihoda ostvarenih od Zavoda u ustanovama primarne zdravstvene zaštite 84%, a u ustanovama bolničke zdravstvene zaštite 61%, iz razloga što Klinički centar Univerziteta Sarajevo, kao najveća zdravstvena ustanova, ostvaruje prihode iz drugih izvora, i u ukupnim prihodima svih zdravstvenih ustanova prihodi Kliničkog centra Sarajevo učestvuju sa 60%.

Detaljan pregled sredstava doznačenih javnim zdravstvenim ustanovama od strane Zavoda zdravstvenog osiguranjan po namjeni nalazi se u prilogu ovog dokumenta – Tabela 1.

Uvažavajući činjenicu da zdravstvene ustanove ostvaruju najveći dio prihoda od doprinosa, a imajući u vidu najavu smanjenja stope doprinosa u okviru provođenja reformskih procesa, može se očekivati značajno smanjenje prihoda od doprinosa, što će neminovno ugroziti poslovanje zdravstvenih ustanova, odnosno prava osiguranika na zdravstvenu zaštitu, ukoliko se paralelno sa ovom reformom ne provedu i reforme u organizaciji zdravstvenog sistema kao i načinu finansiranja istog. Ilustracije radi smanjenje stope za 1% direktno umanjuje prihode Zavoda zdravstvenog osiguranja Kantona Sarajevo za 3,4 miliona KM, a prema najavama planirano je smanjenje od 3,5 % što znači da bi budžet Kantona Sarajevo bio oštećen za cca. 12 miliona KM.

Treba istaći da se iz sredstava obaveznog zdravstvenog osiguranja Kantona Sarajevo izdvaja 10,2% za Zavod zdravstvenog osiguranja i reosiguranja FBiH u Fond solidarnosti, što na godišnjem nivou iznosi cca. 40 miliona KM. Pored ovih izdvajanja u Fond solidarnosti, Zavod zdravstvenog osiguranja Kantona Sarajevo izdvaja dodatna sredstava za refundaciju troškova lijekova i za liječenje u inostranstvu za programe koji su u nadležnosti Federalnog fonda solidarnosti, a što upućuje na zaključak da osiguranici Kantona Sarajevo za izdvojena sredstva ne dobiju odgovarajuću zdravstvenu uslugu.

4.2 Struktura rashoda javnih zdravstvenih ustanova

Zdravstvene ustanove su u 2015. godini, iskazale ukupne rashode u iznosu od 344.192.339 KM, od čega se na ustanove primarne zdravstvene zaštite odnosi 94.564.971 KM, a na ustanove bolničke zdravstvene zaštite 249.627.369 KM.

Od ukupnih rashoda najveći dio se odnosi na troškove plaća i drugih primanja zaposlenih u iznosu od 208.907.000 KM odnosno 60%, a 40 % se odnosi na sve ostale troškove kao što su troškovi lijekova, materijala, amortizacije.

U narednoj tabeli prikazan je pregled rashoda zdravstvenih ustanova na primarnom i bolničkom nivou zdravstvene zaštite po vrstama u 2015. godini.

Zdravstvene ustanove primarne zdravstevne zaštite

R.b.	Vrste rashoda	DOM ZDRAVLJA	ZAVOD ZA HITNU MEDICINSKU POMOĆ	ZAVOD ZA ZDRAVSTVENU ZAŠTITU ŽENA	ZAVOD ZA JAVNO ZDRAVSTVO	ZAVOD ZA ZDRAVSTVENU ZAŠTITU RADNIKA MUP	ZAVOD ZA ZDRAVSTVENU ZAŠTITU STUDENATA	ZAVOD ZA MEDICINU RADA	ZAVOD ZA ZDRAVSTVENU ZAŠTITU RADNIKA U SAOBRAĆAJU	ZAVOD ZA SPORTSKU MEDICINU	STOMATOLOŠKI FAKULTET SA KLINIKAMA	UKUPNO
1.	1. Troškovi materijala, energije i usluga:											
1.1.	Lijekovi utrošeni u zdravstvenim ustanovama	65.384	94.643				749		202		2.000	162.978
1.2.	Zubarski materijali	155.023				6.124	8.309		9.043		108.495	286.994
1.3.	Potrošni materijali za laboratorijsku i dijagnostičku djelatnost	1.106.123		59.408	270.347	30.592	16.948	100.704	54.433	10.987		1.649.542
1.4.	Sanitetski i ostali medicinski materijali	250.597		25.417	1.230	9.422	4.496	17.166	18.111		10.000	336.439
1.5.	Namirnice za ishranu bolesnika	0					0					0
1.6.	Materijal za održavanje	69.548	92.794	3.026		684	2.008	10.894		2.108	19.186	200.248
1.7.	Kancelarijski materijal	135.583	17.068	24.447	70.823	12.227	5.277	14.517	13.413	7.842	11.321	312.518
1.8.	Materijal za čišćenje	108.100	16.374	8.040	17.173	2.071	1.280	5.880	6.610	1.515	19.315	186.358
1.9.	Gorivo i mazivo	171.138	212.808	5.961	38.519		460	4.339	5.504		1.178	439.907
1.10.	Troškovi električne energije	481.493	72.050	45.275	29.032		23.801	37.191	26.875	2.330	66.754	784.801
1.11.	Troškovi grijanja	768.421	66.994	44.063	42.805		34.590	21.239	59.558	3.312	142.990	1.183.972
1.12.	Troškovi vode	81.638	16.791	8.835	6.656	2.592	4.968	5.378	6.564	973	22.298	156.693
1.13.	Troškovi PTT usluga	174.108	26.551	16.148	30.317	4.166	5.050	14.176	13.222	4.069	27.484	315.291
1.14.	Bankarske usluge, premije osiguranja i članarine	67.743	60.818	22.907	25.728	5.555	3.990	7.260	9.994	1.538	20.603	226.136
1.15.	Troškovi sitnog inventara - medicinskog	97.390	4.614	303	10.319	159	1.419	1.484	976	124	8.172	124.960
1.16.	Troškovi sitnog inventara - ostalog	0	11.427	1.450	3.290		409	18.142	984	626		36.328
1.17.	Troškovi investicionog i tekućeg održavanja	670.971	172.599	20.297	77.084	10.894	21.146	49.845	18.525	5.494	31.484	1.078.339
1.18.	Reprezentacija	18.828	5.091	2.329	3.952	1.454	649	4.522	5.824	1.886	2.652	47.187
1.19.	Ostali troškovi	405.446	136.896	31.512	138.522	27.483	60.947	74.349	89.005	36.638	743.618	1.744.416
	Ukupno troškovi materijala, energije i usluga	4.827.535	1.007.518	319.418	765.797	113.423	196.496	387.086	338.843	79.442	1.237.550	9.273.107
2.	Amortizacija:											0
2.1.	Amortizacija objekata	183.190	108.423	54.730	5.390		8.630	9.493				369.856
2.2.	Amortizacija opreme i postrojenja	991.176	451.919	109.354	82.882	27.138	66.277	110.404	35.254	21.933		1.896.337
2.3.	Amortizacija nematerijalnih sredstava											0
	Ukupno amortizacija	1.174.365	560.342	164.084	88.272	27.138	74.907	119.897	35.254	21.933		2.266.192
3.	Plaći i naknade:											0
3.1.	Bruto plaće	45.691.824	7.126.983	2.637.151	3.081.148	1.363.483	1.155.124	2.763.515	1.956.134	260.517	5.582.601	71.618.480
3.2.	Naknada za topli obrok	3.371.422	541.693	205.690	279.395	89.926	100.654	229.542	175.750	22.800	408.800	5.425.672
3.3.	Naknada za prijevoz	1.143.252	158.094	64.960	57.113	28.475	29.700	68.473	66.322	5.777	109.869	1.732.035
3.4.	Naknada za regres	1.191.440	162.980	64.630	63.337	22.491	29.250	58.729	31.500	8.270	118.020	1.750.647
3.5.	Pornoći zaposlenim i članovima obitelji	319.289	33.164	34.286	42.689	7.495	23.367	62.206	22.577	16.880	114.310	676.263
3.6.	Naknade za povremene i privremene poslove	41.142	1.073	8.728	109.963		16.612	58.325	74.724	16.587	12.918	340.072
3.7.	Naknade za rad upravnog odbora i komisija	46.017	36.437	36.984	28.984	28.865	20.160	34.923	22.378	15.458		270.206
3.8.	Troškovi stručnog usavršavanja	40.438	12.044	3.180	15.434	1.760	1.229	34.463	4.889	1.911	8.804	124.152
3.9.	Troškovi službenih putovanja u zemlji i inostranstvu	2.771	5.276	2.834	12.160		0	3.565	1.093	3.092	51.767	82.557
	Ukupno plaće i naknade	51.847.595	8.077.744	3.058.443	3.690.223	1.542.495	1.376.096	3.313.741	2.355.367	351.292	6.407.089	82.020.084
4.	Ostali troškovi i rashodi:											0
4.1.	Rashodi po osnovu kamata	0	12.305	1.759				289	3			14.356
4.2.	Ostali rashodi	218.264	514.570	59.564	109.070	425	11.243	65.654	6.106	843	5.492	991.231
	Ukupno ostali troškovi i rashodi	218.264	526.875	61.323	109.070	425	11.243	65.943	6.109	843	5.492	1.005.587
	Ukupni rashodi poslovanja (od 1. do 4.)	58.067.759	10.172.479	3.603.268	4.653.362	1.683.481	1.658.742	3.886.666	2.735.573	453.510	7.650.131	94.564.971

Zdravstvene ustanove bolničke zdravstvene zaštite

R.b.	Vrste rashoda	KCUS	OPĆA BOLNICA	PSIHIIATRISKA BOLNICA	ZAVOD ZA BOLESTI OVISNOSTI	ZAVOD ZA TRANSFUZIJSKU MEDICINU	UKUPNO
1.	1. Troškovi materijala, energije i usluga:						
1.1.	Lijekovi utrošeni u zdravstvenim ustanovama	35.804.385	1.193.879	69.892	239.375		37.307.531
1.2.	Zubarski materijali						0
1.3.	Potrošni materijali za laboratorijsku i dijagnostičku djelatnost	10.503.922	560.516			1.789.236	12.853.473
1.4.	Sanitetski i ostali medicinski materijali	18.394.488	1.098.313	10.107		6.233	19.509.141
1.5.	Namirnice za ishranu bolesnika	2.462.685	233.557	72.413	31.715	61.889	2.862.259
1.6.	Materijal za održavanje	516.648	114.663	6.285	3.915	1.933	643.444
1.7.	Kancelarijski materijal	243.838	43.278	7.926	5.396	12.232	312.670
1.8.	Materijal za čišćenje	523.621	75.365	13.506	10.705	7.518	630.715
1.9.	Gorivo i mazivo	94.907	2.592	3.047	2.921	13.687	117.154
1.10.	Troškovi električne energije	2.378.205	362.227	38.765	11.247	55.096	2.845.540
1.11.	Troškovi grijanja	3.053.641	863.263	123.401	24.190	51.836	4.116.331
1.12.	Troškovi vode	778.416	34.307	13.865	3.102	1.651	831.341
1.13.	Troškovi PTT usluga	563.825	44.323	11.175	5.808	23.279	648.410
1.14.	Bankarske usluge, premije osiguranja i članarine	24.474	5.850	25.340	1.407	2.714	59.785
1.15.	Troškovi sitnog inventara - medicinskog			7.272	2.798	1.219	11.289
1.16.	Troškovi sitnog inventara - ostalog	724.584	73.137			1.514	799.235
1.17.	Troškovi investicionog i tekućeg održavanja	2.998.332	635.365	38.165	14.746	44.901	3.731.509
1.18.	Reprezentacija	79.739	1.846	614	1.648	2.601	86.448
1.19.	Ostali troškovi	6.591.517	910.047		101.239	93.782	7.696.585
	Ukupno troškovi materijala, energije i usluga	85.737.229	6.252.326	441.773	460.212	2.171.321	95.062.861
2.	Amortizacija:						0
2.1.	Amortizacija objekata		485.212	33.736		28.402	547.350
2.2.	Amortizacija opreme i postrojenja		1.918.698	51.238	11.599	443.185	2.424.720
2.3.	Amortizacija nematerijalnih sredstava		45.222				45.222
	Ukupno amortizacija	18.614.627	2.449.132	84.974	11.599	471.587	21.631.919
3.	Plaće i naknade:						0
3.1.	Bruto plaće	92.493.900	14.326.871	2.584.436	1.578.007	1.994.123	112.977.337
3.2.	Naknada za topli obrok	6.168.481	955.507	209.092	95.046	174.203	7.602.329
3.3.	Naknada za prijevoz	2.128.953	249.295	58.586	33.072	56.269	2.526.175
3.4.	Naknada za regres	1.587.670	315.619	63.787	33.158	49.456	2.049.690
3.5.	Pomoći zapošlenim i članovima obitelji	251.621	112.928	44.941	3.928	15.716	429.134
3.6.	Naknade za povremene i privremene poslove	702.941	1.571	4.611	6.701	4.001	719.825
3.7.	Naknade za rad upravnog odbora i komisija	110.263	43.725	37.575	22.263	92.530	306.356
3.8.	Troškovi stručnog usavršavanja	110.394	28.880	6.496	6.130	6.407	158.307
3.9.	Troškovi službenih putovanja u zemlji i inozemstvu	66.188	4.138	7.858	7.152	33.395	118.731
	Ukupno plaće i naknade	103.620.413	16.038.534	3.017.382	1.785.457	2.426.100	126.887.886
4.	Ostali troškovi i rashodi:						0
4.1.	Rashodi po osnovu kamata	3.022.829					3022829,17
4.2.	Ostali rashodi	1.771.534	1.212.149	26.940		11.250	3.021.873
	Ukupno ostali troškovi i rashodi	4.794.363	1.212.149	26.940	0	11.250	6.044.702
	Ukupni rashodi poslovanja (od 1. do 4.)	212.766.632	25.952.141	3.571.069	2.257.268	5.080.258	249.627.369

5. Zdravstvena djelatnost u privatnom sektoru

Na području Kantona Sarajevo zdravstvena djelatnost u privatnom sektoru provodi se na primarnom i sekundarnom nivou zdravstvene zaštite. Zdravstvena djelatnost u privatnom sektoru na primarnom nivou pruža se putem ordinacija opće medicine i ambulanti za kućnu njegu, zatim putem privatnih apoteka i PZU apoteka i stomatoloških ordinacija, dok se na sekundarnom nivou, pruža putem privatnih specijalističkih ordinacija privatnih zdravstvenih ustanova tipa poliklinike, centra, zavoda i lječilišta i putem laboratorija (medicinsko-biohemski laboratorijske, mikrobiološko-parazitološke laboratorijske i zubotehničke laboratorijske).

Rad privatne prakse, već duži niz godina karakteriše neuvezanost u sistemu zdravstveno - statističkog izvještavanja, i ne postoje tačni podaci o broju uposlenih u privatnoj praksi kao i podaci o prostoru i postojećoj opremi. Najveći broj zdravstvenih radnika u privatnom sektoru su angažovani po osnovu dopunskog rada. Rad privatne prakse nije adekvatno koordiniran i integriran i ne dopunjava kapacitete javnih zdravstvenih ustanova.

U skladu sa odredbama Zakona o zdravstvenoj zaštiti privatni sektor je izjednačen sa javnim. U kontekstu navedenog, potrebno je omogućiti privatnim zdravstvenim ustanovama i privatnoj praksi da pod jednakim uvjetima kao i javne ustanove pružaju zdravstvene usluge na teret obaveznog zdravstvenog osiguranja, ako za to ispunjavaju zakonske uvjete, u skladu sa Programom zdravstvene zaštite o pružanju zdravstvenih usluga u Kantonu Sarajevo i Jedinstvenom metodologijom kojom se bliže utvrđuju kriteriji i mjerila za zaključivanje ugovora između nadležnog zavoda zdravstvenog osiguranja i zdravstvene ustanove. Time bi se otklonile sve negativne pojave, a istovremeno osiguranicima omogućilo korištenje zdravstvene zaštite u pomenutim ustanovama uz zdravstvenu knjižicu.

Na području Kantona Sarajevo registrovane su slijedeće zdravstvene ustanove u privatnom sektoru:

- 3 ordinacije opće medicine,
- 2 ambulante za kućnu njegu i liječenje,
- 86 privatnih specijalističkih ordinacija,
- 38 privatnih zdravstvenih ustanova tipa poliklinike, centra, zavoda i lječilišta (34 poliklinike, 1 centar, 2 zavoda i 1 lječilište),
- 161 privatna stomatološka ordinacija,
- 5 stomatoloških poliklinika,
- 15 zubotehničkih laboratorijskih ustanova,

- 5 medicinsko-biohemijskih laboratorijskih ustanova,
- 1 mikrobiološko-parazitološki laboratorij,
- 126 apoteka (privatne apoteke i privatne zdravstvene ustanove-apoteke sa ograncima).

5.1 Apotekarska djelatnost u privatnom sektoru

Na području Kantona Sarajevo do kraja 2015. godine registrovano je ukupno 126 apoteka u privatnom sektoru koje uključuju privatne apoteke i privatne zdravstvene ustanove apoteke sa ograncima, a što je za 5 % veći broj apoteka u odnosu na 2014. godinu kada je registrovana 120 apoteka.

Najveći procenat apoteka u privatnom sektoru nalazi se na području 4 općine Grada Sarajeva (90 apoteka ili 71,43%), dok se 36 ili 28,57% apoteka u privatnom sektoru nalazi na području pet izvangradskih općina od kojih je čak 19 ili 15,08% locirano na području općine Iliča.

5.2 Stomatološka zdravstvena djelatnost u privatnom sektoru

U stomatološkoj zaštiti registrovano je ukupno 156 privatnih stomatoloških ordinacija, zatim jedna privatna stomatološka ordinacija registrovana za djelatnost dječije i preventivne stomatologije, jedna privatna stomatološka ordinacija za djelatnost stomatološke protetike i tri privatne stomatološke ordinacije za djelatnost ortodoncije. Pored privatnih stomatoloških ordinacija na području Kantona Sarajevo registrovano je još: pet stomatoloških poliklinika i 15 privatnih Zubotehničkih laboratorijskih ustanova.

5.3 Specijalističko-konsultativna zdravstvena zaštita u privatnom sektoru

Vanbolnička specijalističko-konsultativna zdravstvena zaštita u privatnom sektoru pružana je u 2015. godini kroz rad 86 privatnih specijalističkih ordinacija i 38 privatnih zdravstvenih ustanova, od čega su: 34 poliklinike, 1 centar, 2 zavoda i 1 lječilište. Podaci o radu zdravstvenih ustanova u privatnom sektoru koje pružaju specijalističko-konsultativnu zdravstvenu zaštitu nisu raspoloživi za analizu, obzirom da mali broj privatnih specijalističkih ordinacija i privatnih zdravstvenih ustanova dostavlja Zakonom obavezne izvještaje o radu i broju zaposlenih prema nadležnom zavodu.

6. Informatizacija sistema zdravstva Kantona Sarajevo

Jedan od najvažnijih segmenata reforme sistema zdravstva Kantona Sarajevo predstavlja i strateški proces informatizacije koji je suštinski započeo 2012. godine implementiranjem sistem za arhiviranje i obradu radioloških snimaka (PACS), bolničkog informacionog sistema (BIS) i radiološkog informacionog sistema (RIS), u 2013. godini nastavljen implemetiranjem ambulantni informacioni sistem (AIS), a rezultirao je izgradnjom integralnog informacionog sistema u zdravstvu Kantona Sarajevo. Zahvaljujući opisanoj implementaciji, realizirano je kreiranje jedinstvenog elektronskog zdravstvenog kartona pacijenta u kojem se evidnetiraju pružene usluge, omogućeno je izdavanje internih i eksternih elektronskih uputnica, elektronskih recepata, elektronske tromjesečne terapije za pacijente sa hroničnim oboljenjima, te njihova realizacija u svim apotekama koje su sada sastavni dio sistema, te mnoštvo drugih servisa i funkcija.

U ovom trenutku integralni sistem i njegove različite komponente svakodnevno koristi preko 2.500 zdravstvenih profesionalaca, i to na lokalitetima u Domu zdravlja, Zavodu za zdravstvenu zaštitu žena i materinstva, Kliničkom centru Univerziteta u Sarajevu, Općoj bolnici, ugovornim apotekama Zavoda, te Zavodu zdravstvenog osiguranja Kantona Sarajevo.

Ovo je omogućilo ostvarivanje benefita u pogledu smanjenja troškova, pouzdanosti, kontrolisanoj razmjeni i dostupnosti adekvatnih informacija između zdravstvenih profesionalaca, ali i između zdravstvenih ustanova, obzirom da svi učesnici pristupaju centralizovanom sistemu, što ga čini posebno upotrebljivim i interoperabilnim.

Kao jednu od najznačajnih mogućnosti upravljanja integralnim informacionim sistem je potrebno istaći mogućnost ušteda zbog boljeg kontrolisanja procesa (put pacijenta, pouzdane informacije o zdravstvenom stanju pacijenta, mogućnost plaćanja po stvarnom učinku i opterećenosti), sprečavanjem nastanka štetnog događaja (bespotrebni lijekovi, dupliranje laboratorijskih pretraga, nepoštivanje pravila struke i sl.), te gotovo beskonačna mogućnost izvještavanja po svim osnovama i traženim parametrima koji se prikupljaju (realan prikaz zdravstvenog stanja populacije, mogućnost donošenja adekvatnih politika i odluka u zdravstvu).

Kada je u pitanju mogućnost ušteda, zahvaljujući vertikalnoj upravljivosti i centraliziranosti sistema integralnog informacionog sistema, vrlo precizno se može procijeniti da je na godišnjem nivou moguće uštediti više desetina miliona KM i to uglavnom kroz četiri pravca djelovanja:

- smjernice za korištenje i vremenska dostaost terapije za lijekove sa liste
- potpuna digitalizacija radioloških slika

- uključivanjem laboratorijskih u integralni informacioni sistem (LIS)
- integracija zdravstvenog informacionog sistema sa finansijskim softverima zdravstvenih ustanova (FIS)

7. PLAN RESTRUKTURIRANJA ZDRAVSTVENE DJELATNOSTI I REORGANIZACIJA ZDRAVSTVENIH USTANOVA NA PODRUČJU KANTONA SARAJEVO

Na osnovu analize stanja organizacije zdravstvenih ustanova u Kantonu Sarajevo evidentno je da većina zdravstvenih ustanova nema u potpunosti usklađenu organizaciju i djelatnost sa Zakonom o zdravstvenoj zaštiti koji je donesen 2010. godine, a što je bila obaveza da se učini u roku od dvije godine od dana objavljivanja Zakona.

Određene zdravstvene ustanove obavljaju djelatnost suprotno Zakonu o zdravstvenoj zaštiti, registriranoj djelatnosti i osnivačkom aktu ustanove, što je dovelo do dupliranja usluga, neiskorištenosti kadrova, prostora, opreme i povećanje troškova zdravstvene zaštite, a što je uticalo da zdravstvene ustanove iskazuju gubitke u svom poslovanju.

Unatoč postojećim kadrovskim i prostornim kapacitetima zdravstveni sistem Kantona Sarajevo ne obezbeđuje optimalnu zdravstvenu zaštitu, te se veliki broj pacijenata nalazi na listama čekanja na zdravstvene usluge.

7.1 Ciljevi restrukturiranja zdravstvene djelatnosti i reorganizacije zdravstvenih ustanova u Kantonu Sarajevo

Upravljanje zdravstvenim sektorom podrazumijeva viziju i dalji pravac razvoja zdravstvene politike koja treba osigurati efikasniju i efektivniju zdravstvenu zaštitu. Zdravstvena politika u Kantonu Sarajevo nije jasno definirana zbog čega se zdravstvo u predhodnim godinama stihijski razvijalo. Iako je Zakon o zdravstvenoj zaštiti donesen 2010. godine, organizacija zdravstva nije usklađena sa tim Zakonom sve do danas, a zdravstvena zaštitna nije na zadovoljavajućem nivou te je iz tog razloga neophodno:

- uskladiti organizaciju i djelatnost zdravstvenih ustanova sa pozitivnom legislativom,
- izmjeniti način finansiranja zdravstvene zaštite,
- racionalizovati poslovanje zdravstvenih ustanova koje treba rezultirati poboljšanjem uslova rada i standarda zaposlenih, odnosno povećanja plaća,
- uspostaviti kontrolu rada i troškova poslovanja u zdravstvenim ustanovama,

- izvršiti preraspodjelu resursa prema stvarnim potrebama,
- povećati kvalitet zdravstvenih usluga i zadovoljstvo korisnika zdravstvenom zaštitom,
- obezbijediti mobilnost zdravstvenog kadra unutar jedne i više zdravstvenih ustanova prema potrebama,
- skratiti liste čekanja i „lutanje“ pacijenata kroz zdravstveni sistem definisanjem puta pacijenta.

7.2 Prijedlog restrukturiranja i reorganizacije

Na osnovu svega navedenog proizilazi da je nužno izvršiti reorganizaciju i restrukturiranje zdravstvenih ustanova na području Kantona Sarajevo, a uvažavajući podatke iz analize kao i potrebe za boljom zdravstvenom zaštitom, predlaže se reorganizacija u zdravstvu Kantona Sarajevo kako slijedi:

7.2.1 JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo

- Specijalističko-konsultativne djelatnosti iz opšte interne medicine sa dijabetološkim savjetovalištem, neurologije, otorinolaringologije i oftalmologije organizaciono pripojiti JU Opća bolnica „Prim. dr Abdulah Nakaš“. Saglasno Zakonu o zdravstvenoj zaštiti kojim je propisano da se specijalističko-konsultativna zdravstvena zaštita organizira tako da je korisnicima dostupna u općini njihovog prebivališta, JU Opća bolnica „Prim. dr Abdulah Nakaš“ može nastaviti koristiti postojeće prostore Doma zdravlja, a Dom zdravlja je dužan ustupiti korištenje navedenih prostora bez naknade, obzirom da su navedeni prostori u društvenoj svojini i stavljeni su na raspolaganje za obavljanje zdravstvene djelatnosti,
- Obzirom na nedovoljnu iskorištenost raspoloživih kapaciteta stomatologije i veoma visoke troškove iskazane u obavljanju ove djelatnosti, predlaže se pokretanje inicijative privatizacije stomatološke djelatnosti za što je neophodno donijeti odgovarajuće pravne akte,
- Higijensko-epidemiološku službu pripojiti JU Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo, radi dobro razvijene mreže HES službe na primarnom nivou u Zavodu za javno zdravstvo,
- Zdravstvenu zaštitu školske djece (6-14 godina) organizirati u timovima porodične medicine, uz plansko prebacivanje zdravstvenih kartona ove populacije iz Službe za

školsku djecu prema ambulantama registracije roditelja. Preventivno odgojne mjere zdravstvene zaštite za ovu populacionu skupinu provodit će JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo i JU Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo.

7.2.2 JU Zavod za hitnu medicinsku pomoć Kantona Sarajevo

JU Zavod za hitnu medicinsku pomoć zadržava svoj dosadašnji pravni status, s tim što je potrebno uspostaviti funkcionalniju povezanost i definisati protokole o urgentnom zbrinjavanju i protokole o putu i prijemu pacijenata između JU Zavod za hitnu medicinsku pomoć, JU Opća bolnica „Prim. dr Abdulah Nakaš“ i Kliničkog centra Univerziteta u Sarajevu.

7.2.3 JU Zavod za zdravstvenu zaštitu žena i materinstva Kantona Sarajevo

U svrhu reorganizacije i optimizacije zdravstvenih ustanova i boljeg funkcionisanja i finansijske održivosti zdravstvenog sistema, JU Zavod za zdravstvenu zaštitu žena i materinstva je nužno transformisati na način da se organizaciono pripoji JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo.

7.2.4 JU Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo

JU Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo obavlja svoju djelatnost u skladu sa članom 119. Zakona o zdravstvenoj zaštiti i zadržava svoj dosadašnji pravni status.

JU Zavodu za javno zdravstvo Kantona Sarajevo pripojiti Higijensko epidemiološku službu iz JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo.

7.2.5 JU Zavod za zdravstvenu zaštitu zaposlenika MUP-a Kantona Sarajevo

U svrhu reorganizacije i optimizacije zdravstvenih ustanova i boljeg funkcionisanja i finansijske održivosti zdravstvenog sistema, JU Zavod za zdravstvenu zaštitu zaposlenika MUP-a Kantona Sarajevo je nužno transformisati na sljedeći način:

- Zdravstvene radnike koji obavljaju djelatnost na primarnom nivou zdravstvene zaštite pripojiti JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo,
- Zdravstvene radnike koji obavljaju specijalističko-konsultativnu djelatnosti pripojiti ustanovama odgovarajućeg nivoa zdravstvene zaštite,

- Zdravstvene radnike koji obavljaju specifičnu zdravstvenu zaštitu, u ovoj ustanovi, pripojiti JU Zavod za medicinu rada Kantona Sarajevo,
- Zdravstvene radnike koji obavljaju zdravstvenu zaštitu iz oblasti stomatologije koja se osigurava u ovoj ustanovi za osigurana lica sa područja Kantona Sarajevo, pripojiti JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo, a saglasno Zakonu i Odluci o utvrđivanju osnovnog paketa zdravstvenih prava,
- Korisnici zdravstvene zaštite sa područja Kantona Sarajevo koji ostvaruju zdravstvenu zaštitu u ovoj ustanovi, u okviru porodične medicine, obavezni su da se registruju u timove porodične medicine, u ustanovama koje pružaju usluge porodične medicine,
- Specifična zdravstvena zaštita radnika MUP-a Kantona Sarajevo, radnika Profesionalne vatrogasne brigade, zatvorenicima i pritvorenicima Kazneno popravnog zavoda u Sarajevu bi se pružala, u istim prostorima, u okviru posebne organizacione jedinice koja bi nastaviti raditi u sklopu Zavoda za medicinu rada.

7.2.6 JU Kantona Sarajevo Zavod za zdravstvenu zaštitu studenata Univerziteta Sarajevo

- U svrhu reorganizacije i optimizacije zdravstvenih ustanova i boljeg funkcionisanja i finansijske održivosti zdravstvenog sistema, ne postoji potreba za organizovanjem posebne zdravstvene ustanove za liječenje studentske populacije iz Kantona Sarajevo. Ova populacija će zdravstvenu zaštitu ostvarivati kao i svi ostali osiguranici Kantona Sarajevo,
- Dio zaposlenih radnika koji obavljaju djelatnost na primarnom nivou zdravstvene zaštite organizaciono pripojiti JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo,
- Zdravstvene radnike koji obavljaju specijalističko-konsultativnu djelatnost iz interne medicine, neuropsihijatrije, oftalmologije, dermatovenerologije i urgentne medicine pripojiti ustanovama odgovarajućeg nivoa zdravstvene zaštite,
- Zdravstvene radnike koji obavlja zdravstvenu zaštitu iz oblasti stomatologije koja se osigurava u ovoj ustanovi za osigurana lica sa područja Kantona Sarajevo, pripojiti JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo,
- Korisnici zdravstvene zaštite sa područja Kantona Sarajevo koji ostvaruju zdravstvenu zaštitu u ovoj ustanovi, u okviru porodične medicine, obavezni su da se registruju u timove porodične medicine, u ustanovama koje pružaju usluge porodične medicine.

Studentima izvan Kantona Sarajevo osigurati zdravstvenu zaštitu u skladu sa Sporazumom o načinu i postupcima korištenja zdravstvene zaštite van područja kantonalnog zavoda zdravstvenog osiguranja kome osiguranik pripada („Službene novine FBiH“, br. 41/01).

7.2.7 JU Zavod za medicinu rada Kantona Sarajevo

- JU Zavod za medicinu rada Kantona Sarajevo nastavlja sa pružanjem specifične zdravstvene zaštite radnicima na području Kantona Sarajevo,
- Specifičnu zdravstvenu zaštitu sportista, radnika MUP-a Kantona Sarajevo, radnika Profesionalne vatrogasne brigade, zatvorenicima i pritvorenicima Kazneno popravnog zavoda u Sarajevu i ostale kategorije, pružat će JU Zavod za medicinu rada Kantona Sarajevo,
- JU Zavod za medicinu rada može uspostaviti posebne organizacione jedinice za naprijed navedene populacione skupine, ukoliko se isto ocijeni opravdanim i efikasnim,
- Dio zaposlenih koji obavljaju djelatnost na primarnom nivou zdravstvene zaštite organizaciono pripojiti JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo,
- Korisnici zdravstvene zaštite sa područja Kantona Sarajevo koji ostvaruju zdravstvenu zaštitu u ovoj ustanovi, u okviru porodične medicine, obavezni su da se registruju u timove porodične medicine, u ustanovama koje pružaju usluge porodične medicine.

Izradom novog organizacionog modela za službe medicine rada potrebno je definisati i bliže odrediti i sistem zdravstvenog osiguranja zaštite zdravlja na radu, nosioce zdravstvenog osiguranja zaštite zdravlja na radu, obim prava na zdravstvenu zaštitu, uslove i način njihova ostvarivanja i finansiranja, kao i prava i obaveze nosioca zdravstvenog osiguranja zaštite zdravlja na radu, kao i vrstu i obim ljekarskih pregleda te postupak i način ostvarivanja pregleda u okviru specifične zdravstvene zaštite radnika.

7.2.8 Zavod za sportsku medicinu Kantona Sarajevo

U svrhu reorganizacije i optimizacije zdravstvenih ustanova i boljeg funkcionisanja i finansijske održivosti zdravstvenog sistema, ne postoji potreba da ovaj Zavod egzistira kao posebna zdravstvena ustanova. Takođe, Plan i program specijalizacije za doktore medicine, doktore stomatologije i magistre farmacije samo prepoznaje specijalizaciju medicine rada i sporta kao jednu specijalizaciju, te se predlaže da:

- Zdravstveni kadar koji obavlja specifičnu zdravstvenu zaštitu, u ovoj ustanovi, pripojiti JU Zavod za medicinu rada Kantona Sarajevo,
- Specifična zdravstvena zaštita pripadajućih populacionih skupina se može organizirati u okviru posebne organizacione jedinice u sklopu JU Zavoda za medicinu rada Kantona Sarajevo.

7.2.9 Stomatološki fakultet sa klinikama

Zbog nedefinisanog pravnog statusa u dijelu koji se odnosi na pružanje zdravstvenih usluga stomatološke zaštite za osiguranike Kantona Sarajevo, Stomatološki fakultet sa klinikama se od 01.01.2017. godine prestaje finansirati iz sredstava obaveznog zdravstvenog osiguranja, osim posebno definisanih programa, koji bi bili osnova ugovaranja između Zavoda zdravstvenog osiguranja Kantona Sarajevo i Stomatološkog fakulteta sa klinikama.

7.2.10 Zavod za zdravstvenu zaštitu radnika u saobraćaju

Zavod za zdravstvenu zaštitu radnika u saobraćaju, čiji je osnivač JP Željeznice Federacije BiH, pruža zdravstvene usluge koje su organizovane u okviru zdravstvenih ustanova čiji je osnivač Kanton Sarajevo, shodno tome predlaže se da:

- Korisnici zdravstvene zaštite sa područja Kantona Sarajevo koji ostvaruju zdravstvenu zaštitu u ovoj ustanovi, u okviru porodične medicine, su obavezni da se registruju u timove porodične medicine.
- Korisnici zdravstvene zaštite sa područja Kantona Sarajevo koji ostvaruju specijalističko-konsultativnu zdravstvenu zaštitu u ovoj ustanovi, istu će ostvarivati kao i svi ostali osiguranici Kantona Sarajevo,
- Korisnici zdravstvene zaštite sa područja Kantona Sarajevo koji ostvaruju specifičnu zdravstvenu zaštitu u ovoj ustanovi, istu će ostvarivati u okviru JU Zavod za medicinu rada Kantona Sarajevo,

Zavod za zdravstvenu zaštitu radnika u saobraćaju od 01.01.2017. godine, prestaje se finansirati iz sredstava obaveznog zdravstvenog osiguranja, ukoliko osnivač ove ustanove i Kanton Sarajevo ne postignu dogovor.

7.2.11 Klinički centar Univerziteta u Sarajevu

Klinički centar Univerziteta u Sarajevu obavlja specijalističko-konsultativnu i bolničku zdravstvenu djelatnost na sekundarnom i tercijernom nivou zdravstvene zaštite, u skladu sa članom 101. Zakona o zdravstvenoj zaštiti.

Obzirom da je Klinički centar Univerziteta u Sarajevu osnovan od strane Federacije BiH i pet kantona potrebno je da svi suosnivači donesu odluke o preuzimanju osnivačkih prava, uz napomenu da je skupština kantona Sarajevo donijela Odluku o preuzimanju prava i obaveza osnivača i usklađivanja organizacije i poslovanja nad KCUS broj 01-05-14304/13 od 15.05.2013. godine („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 20/13), a nakon čega slijedi donošenje statuta na koji će saglasnost dati svi suosnivači. Po donošenju ovih akata treba se potpisati Ugovor između suosnivača kojim će se regulisati međusobni odnosi, prava i obaveze.

7.2.12 JU Opća bolnica „Prim. dr Abdulah Nakaš“

- Opća bolnica obavlja djelatnost specijalističko-konsultativnu i bolničku zdravstvenu zaštite na sekundarnom nivou,
- JU Opća bolnica „Prim. dr Abdulah Nakaš“ preuzima specijalističko-konsultativnu djelatnost iz opšte interne medicine sa dijabetološkim savjetovalištem, neurologije, otorinolaringologije i oftalmologije iz JU Dom zdravlja Kantona Sarajevo i drugih zavoda koji su obavljali ovu djelatnost,

Priprejanjem kadra će se uvezati i ojačati specijalističko-konsultativana djelatnost, otvorice se mogućnost mobilnosti zdravstvenog kadra prema stvarnim potrebama stanovništva, skratiti lista čekanja i „lutanje“ pacijenta kroz zdravstveni sistem, poboljšati komunikacija između nivoa zdravstvene zaštite, povećati mogućnost napredovanja i edukacije zdravstvenog kadra te povećati kvalitet zdravstvenih usluga i zadovoljstvo korisnika zdravstvenom zaštitom.

7.2.13 JU Zavod za bolesti ovisnosti Kantona Sarajevo

JU Zavod za bolesti ovisnosti Kantona Sarajevo obavlja svoju djelatnost u skladu sa članom 123. Zakona o zdravstvenoj zaštiti i zadržava svoj dosadašnji pravni status, s tim što je potrebno definisati protokole o urgentnom zbrinjavanju i put pacijenata iz oblasti adiktivne medicine.

7.2.14 JU Psihijatrijska Bolnica Kantona Sarajevo

JU Psihijatrijska Bolnica Kantona Sarajevo obavlja svoju djelatnost u skladu sa članom 99. Zakona o zdravstvenoj zaštiti i zadržava svoj dosadašnji pravni status.

7.2.15 Zavod za transfuzijsku medicinu FBiH

Osnivač Zavoda za transfuzijsku medicinu FBiH je Federacija BiH, te je potrebno preispitati način finansiranja ovog Zavoda na način da Zavod zdravstvenog osiguranja Kantona Sarajevo participira u finasiranju dijela zdravstvenih usluga za osiguranike Kantona Sarajevo.

8. Zaključna razmatranja sa preporukama

U postupku provođenja plana restrukturiranja zdravstvene djelatnosti i reorganizacije zdravstvenih ustanova u Kantonu Sarajevo, pored prijedloga navedenih za svaku zdravstvenu ustanovu pojedinačno, potrebno je posebno istaći:

- Za sve ustanove kojima je osnivač Kanton Sarajevo, a u kontekstu predloženih organizacionih promjena, izvršit će se preraspodijela medicinskih i nemedicinskih radnika, prostora, opreme i pripadajućeg dijela finansijskih sredstava namijenjenih za provođenje programa zdravstvene zaštite koji će se definisati i koji će služiti kao osnov za finansiranje zdravstvenih ustanova u Kantonu Sarajevo.
- Iako je Zakonom o zdravstvenoj zaštiti definisana palijativna njega, u dosadašnjoj organizaciji zdravstva u Kantonu Sarajevo ista nije razvijana, a i ovim konceptom reorganizacije nije definisana, neposredno nakon usvajanja ovog Plana, a u postupku provođenja istog, posebno će se definirati Program razvoja palijativne njage na svim nivoima zdravstvene zaštite u skladu sa članom 93. ovog Zakona.
- Za provođenje naprijed predloženog koncepta reorganizacije zdravstvenih ustanova u Kantonu Sarajevo potrebno je izmijeniti osnivačke akte i statute u smislu usaglašavanja djelatnosti sa Zakonom o zdravstvenoj zaštiti i predloženim konceptom reorganizacije.
- Navedenim organizacionim promjenama svi zaposleni u zdravstvenim ustanovama kojima je osnivač Kanton Sarajevo, će biti raspoređeni na odgovarajuće poslove u skladu sa svojim stručnim zvanjem i kvalifikacijama, a u skladu sa stvarnim potrebama koje će se utvrditi aktima o organizaciji i sistematizaciji radnih mesta. Od zaposlenih u stalnom radnom odnosu nikome se ne može izreći prestanak radnog odnosa zbog procesa

reorganizacije, a za zaposlene na određeno vrijeme zdravstvene ustanove će u skladu sa potrebama, regulisati njihov dalji radno pravni status.

- Radno pravni status zaposlenih u zdravstvenoj ustanovi Zavod za zdravstvenu zaštitu radnika u saobraćaju će se regulisati naknadno nakon postignutog dogovora između osnivača ove ustanove i Kantona Sarajevo koje su predmet ovog Plana reorganizacije.

Nadležne institucije i organi su u obavezi provesti aktivnosti za realizaciju ovog Plana i to:

- Ministarstvo zdravstva Kantona Sarajevo će donijeti akcioni plan za realizaciju ovog dokumenta kojim će se definisati nosioci aktivnosti, rokovi izvršenja i implementacija,
- Sve zdravstvene ustanove koje su obuhvaćene ovim Planom reorganizacije, će na osnovu akcionog plana, donijeti svoje operativne planove, sa tačno utvrđenim aktivnostima i rokovima za izvršenje.
- Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo će uraditi analizu podataka o zdravstvenim radnicima iz javnih zdravstvenih ustanova (starosnu strukturu, projekciju odlazaka zdravstvenih radnika u penziju, broj doktora medicine na specijalizaciji, deficitarna zanimanja i dr.).
- Ministarstvo zdravstva Kantona Sarajevo će na prijedlog Zavoda za javno zdravstvo Kantona Sarajevo donijeti Plan i program mjera zdravstvene zaštite iz obaveznog zdravstvenog osiguranja za djelatnost primarne, vanbolničke specijalističko-konsultativne i bolničke zdravstvene zaštite u Kantonu Sarajevo.
- Ministarstvo zdravstva Kantona Sarajevo će u saradnji sa zdravstvenim ustanovama i sa Zavodom zdravstvenog osiguranja Kantona Sarajevo predložiti izmjene i dopune postojeće ili donošenje nove Odluke o utvrđivanju većeg obima zdravstvenih prava, kao i osnovama, kriterijima i mjerilima ugovaranje po osnovu obaveznog zdravstvenog osiguranja sa zdravstvenim ustanovama sa područja Kantona Sarajevo, u skladu sa realnim potrebama za zdravstvenom zaštitom stanovnika Kantona Sarajevo.
- Zavod zdravstvenog osiguranja Kantona Sarajevo će izraditi Program zdravstvene zaštite u skladu sa Planom i programom mjera zdravstvene zaštite iz obaveznog zdravstvenog osiguranja za djelatnost primarne, vanbolničke specijalističko-konsultativne i bolničke zdravstvene zaštite u Kantonu Sarajevo, Jedinstvenom metodologijom kojom se bliže utvrđuju kriteriji i mjerila za zaključivanje ugovora između nadležnog zavoda

zdravstvenog osiguranja i zdravstvenih ustanova i Odlukom o utvrđivanju većeg obima zdravstvenih prava, kao i osnovama, kriterijima i mjerilima ugovaranje po osnovu obaveznog zdravstvenog osiguranja sa zdravstvenim ustanovama sa područja Kantona Sarajevo.

- Zavod za javno zdravstvo Kantona Sarajevo i Zavod zdravstvenog osiguranja Kantona Sarajevo vršit će kontrolu izvršenja planova rada svih zdravstvenih ustanova u Kantonu Sarajevo i dostavljati izvještaje o izvršenoj kontroli Ministarstvu zdravstva Kantona Sarajevo.
- Ministarstvo zdravstva Kantona Sarajevo će pokrenuti inicijative za izmjene zakonskih i podzakonskih propisa koji su u federalnoj nadležnosti u cilju poboljšanja njihove praktične primjene u sistemu zdravstva.
- Zavod zdravstvenog osiguranja Kantona Sarajevo će obavezati ugovorne zdravstvene ustanove da osiguraju sve neophodne preduslove za uključenje u integralni informacioni sistem Zavoda zdravstvenog osiguranja Kantona Sarajevo.
- Zavod zdravstvenog osiguranja Kantona Sarajevo će okončati aktivnosti na punoj implementaciji integralnog informacionog sistema u zdravstvenim ustanovama Kantona Sarajevo.
- Ministarstvo zdravstva Kantona Sarajevo će, pored gore navedenih aktivnosti u narednom periodu donijeti ključne dokumente neophodne za funkcionisanje zdravstvenog sistema u Kantonu Sarajevo (Strategija razvoja zdravstva na Kantonu Sarajevo, politika i strategija razvoja javnog zdravstva, propise o radnom vremenu u zdravstvenim ustanovama, puta pacijenta kroz zdravstveni sistem u Kantonu Sarajevo, kliničke vodilje i puteve).

9. Pravni okvir za reorganizaciju zdravstva

Prema Ustavu Federacije BiH zdravstvo je u podjeljenoj nadležnosti između Federacije BiH i kantona.

- Zakon o zdravstvenoj zaštiti („Službene novine Federacije BiH“, br. 46/10 i 75/13)
- Zakon o zdravstvenom osiguranju („Službene novine Federacije BiH“, br. 30/97, 7/02, 70/08, 48/11).
- Zakon o pravima, obavezama i odgovornostima pacijenata („Službene novine Federacije BiH“, broj: 40/10).
- Zakon o stomatološkoj djelatnosti („Službene novine Federacije BiH“, broj: 37/12)
- Naredba o standardima i normativi zdravstvene zaštite iz obaveznog zdravstvenog osiguranja („Službene novine Federacije BiH“, broj: 82/14).
- Odluka o utvrđivanju osnovnog paketa zdravstvenih prava („Službene novine Federacije BiH“, broj: 21/09).
- Odluka o utvrđivanju većeg obima prava, kao i osnovama, kriterijima i mjerilima za ugovaranje po osnovu obaveznog zdravstvenog osiguranja sa zdravstvenim ustanovama sa prođručja Kantona Sarajevo („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 37/09)
- Pravilnik o bližim uvjetima prostora, opreme i kadra za osnivanje i obavljanje zdravstvene djelatnosti u zdravstvenim ustanovama („Službene novine Federacije BiH“, br: 26/12, 23/13, 90/13, 82/14, 83/15).
- Odluke o preuzimanju prava i obaveza osnivača i usklađivanju organizacije i poslovanja javnih zdravstvenih ustanova kojim je osnivač Kantona Sarajevo.

10. SWOT analiza - zdravstveni sistem Kantona Sarajevo

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> • Veliki obuhvat stanovništva zdravstvenim osiguranjem • Zavod zdravstvenog osiguranja Kantona Sarajevo finansijski stabilan fond • Podrška reformi zdravstvenog sistema kroz Reformsku agendu za Bosnu i Hercegovinu • Prostorni kapaciteti, oprema i kadrovi zdravstvenih ustanova na zadovoljavajućem nivou • Uspostavljen centralizovani informacioni sistem na nivou Kantona (PACS, BIS, AIS, e-karton, e-recept, e-uputnica i dr.) 	<ul style="list-style-type: none"> • Demografske promjene (nizak vitalni indeks, migracije stanovništva i dr.) • Povećanje udjela hroničnih masovnih nezaraznih bolesti u ukupnom morbiditetu stanovništa KS • Neusklađenost postojećih zakonskih i podzakonskih akata, kao i nedostatak istih, kako za područje FBiH, tako i za Kanton Sarajevo • Nepovoljna starosna struktura zdravstvenih radnika, naročito doktora • Ograničene mogućnosti nagrađivanja kvalitetnog kadra zbog primjene Kolektivnog ugovora • Ne postojanje odgovornosti za vlastito zdravlje, ni odgovornog korištenja zdravstvene zaštite od strane stanovništva Kantona Sarajevo
PRIЛИKE	PRIJETNJE
<ul style="list-style-type: none"> • Mogućnost povećanja naplate doprinosa, jačanjem saradnje sa Poreznom upravom FBiH i nadležnim inspekcijama • Mogućnost unapređenja infrastrukture i ljudskih resursa u zdravstvu kroz podršku međunarodnih institucija, te korištenjem fondova EU-a • Mogućnost korištenja dijela sredstava po osnovu uplaćenog PDV-a od strane zdravstvenih ustanova, a u svrhu poboljšanja kvaliteta zdravstvene zaštite i nabavke skupih lijekova • Uspostava jasnih mehanizama praćenja obima i kvaliteta pružanja zdravstvenih usluga • Uspostava bolje komunikacije između zdravstvenih ustanova • Razvoj infrastrukture za palijativnu njegu prema potrebama 	<ul style="list-style-type: none"> • Nerazumijevanje i neprihvatanje reformskih mjera u zdravstvu na području i FBiH i Kantona Sarajevo • Najavljeni smanjivanja stope doprinosa za zdravstvo • Nedovoljna zdravstvena prosjećenost stanovnika Kantona Sarajevo • Demografske promjene (starenje stanovništva sa posljedičnim povećanjem potreba za zdravstvenom zaštitom, migracije i dr.) • Pojava novih bolesti kao i riziko faktori iz okoline (zrak, voda, nesreće i dr.) • Odlazak zdravstvenih radnika iz Kantona Sarajevo zbog ponuđenih boljih uvjeta rada i plaća u zemljama okruženja i Evrope • Neproporcionalno visoki i često neopravdani izdaci za lijekove

<ul style="list-style-type: none"> • Jačanje komunikacije različitih nivoa zdravstvene zaštite koja rezultira ponavljanjem dijagnostičkih postupaka te neracionalnom upotrebljajem lijekova • Jačanje preventivno-promotivne aktivnosti u cilju smanjenja troškova liječenja • Razvijanje dnevne hirurgije u bolnicama • Racionalno korištenje postojećih resursa • Mobilnost zdravstvenih radnika u zdravstvenom sektoru i mogućnost prenošenja dijela zadataka i ovlasti sa dr.medicine na med.sestru • Baziranje reformi na postepenom razvoju koji prati kontrola učinka provedenih aktivnosti i omogućava njihovo dalje modificiranje i podešavanje u skladu sa rezultatima • Uvezivanje zdravstvenih ustanova u jedinstveni informacioni sistem • Adekvatna alokacija sredstava prema nivoima zdravstvene zaštite u skladu sa programom zdravstvene zaštite • Promjena mehanizama ugovaranja i plaćanja zdravstvenih usluga • Mogućnost ravnomjernog rasporeda ljudskih i tehnoloških resursa • Planiranje resursa u zdravstvu u skladu sa stvarnim potrebama • Uspostava sistema monitoringa i evaluacije 	<ul style="list-style-type: none"> • Smanjenje broja radno aktivnog stanovništva
--	---

Prilog: Tabela 1 - Struktura sredstava doznačenih javnim zdravstvenim ustanovama od strane Zavoda zdravstvenog osiguranja Kantona Sarajevo

NAZIV	Bruto plaće	Naknade po kolektivnom ugovoru	Topli obrok	Prevoz	Regres	Naknada za članove UO i NO	Materijalni troškovi	Specijalizacije	Oprema i pomoći	Testova, kesi i potrošni materijal za hemoterapiju i za transmisijske bolesti	Obaveznici sanitarni pregledi	Participacija	Naknada za ortopomagala	Konverencije	SVEUKUPNO
UNIVERZITETSKI KLINIČKI CENTAR	54.582.048	9.361.308	5.333.424	1.360.452	1.602.880	11.808	34.975.608	744.257	442.699		483.619	510.572			169.214.675
OPĆA BOLNICA "Prim.dr. ABID ULAAH NAKAS"	11.211.441	1.804.632	1.050.192	267.888	215.619	42.864	7.770.660	965.473	62.982		123.482	140.251	19.961		23.715.444
PSIHJATRIJSKA BOLNICA SARAJEVO	2.018.496	226.560	199.152	50.796	59.853	33.264	746.532	150.938	9.163						3.494.754
ZAVOD ZA ALKOHOLIZAM I DR. TOKSIKOMIJU	1.171.753	225.480	103.476	26.400	31.098	22.176	457.116	28.075	3.654						2.067.228
ZAVOD ZA TRANSFUZIJSKU MEDICINU	705.756		56.100	14.310	16.860	22.176	666.960		15.794	990.000					2.487.956
BOLNIČKA ZDRAVSTVE NAŽŠTITA	69.695.494	11.617.980	6.742.344	1.719.846	2.026.310	132.248	44.616.876	1.828.743	532.292	990.000	0	607.101	450.822	19.961	140.940.057
DOM ZDRAVLJA KANTONA SARAJEVO	41.117.132	906.324	3.856.260	1.078.008	1.158.940	42.864	6.117.705	638.470	289.504		78.977	556.500	1.673		55.842.157
ZAVOD ZA HITNU MEDICINSKU POMOĆ	6.034.575	540.717	555.755	136.661	161.013	33.259	1.619.781		34.850			1.220			9.097.841
ZAVOD ZA ŽAŠTITU ŽENA I MATERINSTVA	2.261.485	5.160	264.298	52.112	61.399	33.259	492.561	114.711	16.662			53.365			3.294.952
ZAVOD ZA JAVNO ZDRAVSTVO KANTONA SARAJEVO	1.754.299		157.080	40.068	47.208	33.259	445.977	48.299	18.260		93.255				2.637.705
ZAVOD ZA ZDRAVSTVENU ŽAŠTITU MUP-a	892.892		74.866	19.080	22.480	22.172	195.996		4.150						1.141.550
ZAVOD ZA ZDRAVSTVENU ŽAŠTITU STUDENATATA	871.348		75.099	19.156	22.570	22.172	165.131		9.162			1.521			1.186.159
ZAVOD ZA MEDICINU RADA	2.325.316	39.168	174.030	44.397	52.308	33.259	273.252		14.958						2.956.702
ZAVOD ZA ZDRAVSTVENU ŽAŠTITU	1.132.250		105.019	26.788	31.362		347.617		13.401			7.629	20.592		1.684.858
ZAVOD ZA SPORTSKU MEDICINU	192.050		15.354	3.911	4.609	17.738	100.186								333.838
STOMATOLOŠKA KLINIKA SARAJEVO	2.197.364	19.992	188.870	48.177	56.762		285.324		32.307			11.097	642.740		3.492.573
PRIMARNA ZDRAVSTVENA NAŽŠTITA	55.774.655	1.511.301	5.346.565	1.468.355	1.618.851	237.982	9.953.530	801.480	433.044	0	95.255	1.522.288	1.221.353	1.573	31.654.335
SVEUKUPNO	176.474.149	15.129.381	12.128.969	3.188.204	3.645.161	370.770	54.570.406	2.630.223	965.336	990.000	93.255	759.390	1.672.175	91.634	222.638.302

IZVOD IZ ZAKONA O ZDRAVSTVENOJ ZAŠTITI

član 13.

Ponedjeljak, 2.8.2010.

SLUŽBENE NOVINE FEDERACIJE BiH

Broj 46 – Stranica 73

- nisu zdravstveno osigurani po nekom drugom osnovu u skladu sa propisima o zdravstvenom osiguranju;
- 15) zdravstvenu zaštitu vjerskih službenika u vjerskim zajednicama;
  - 16) zdravstvenu zaštitu osoba romske nacionalnosti koja zbog tradicionalnog načina života nemaju stalno prebivalište, odnosno boravište u Federaciji.

Sredstva potrebna za finansiranje zdravstvene zaštite iz stava 2. ovog člana ostvaruju se iz: prihoda prikupljenih na osnovu doprinosu za zdravstveno osiguranje, sredstava budžeta kantona u skladu sa mogućnostima kantonalnog budžeta u kalendarskoj godini, iz učešća korisnika zdravstvene zaštite u pokriću dijela ili ukupnih troškova zdravstvene zaštite, kao i iz drugih izvora na način i pod uvjetima određenim zakonom.

Izuzetno od stava 3. ovog člana, finansiranje zdravstvene zaštite predviđene tač. 5., 6., 7. i 16. stava 2. ovog člana, u dijelu koji se odnosi na obaveze Federacije, finansira se iz federalnog budžeta u skladu sa propisima o zdravstvenom osiguranju, kao i propisima o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina.

Finansiranje zdravstvene zaštite iz tačke 15. stav 2. ovog člana obavlja se u skladu sa posebnim zakonom o slobodi vjere i pravnom položaju crkava i vjerskih zajednica u Bosni i Hercegovini.

Obim, sadržaj i način ostvarivanja zdravstvene zaštite iz stava 1. ovog člana odlukom utvrđuje Vlada Federacije BiH na prijedlog federalnog ministra.

Vlada Federacije BiH dužna je obavijestiti Parlament Federacije Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Parlament Federacije BiH) u roku od 15 dana od dana donošenja odluke iz stava 6. ovog člana.

Društvena briga za zdravlje na nivou kantona i općine

Član 13.

Društvena briga za zdravlje na nivou kantona obuhvata mјere za osiguranje i provođenje zdravstvene zaštite od interesa za gradane na području kantona i to:

- 1) donošenje zakona i podzakonskih akata iz nadležnosti kantona;
- 2) uređenje i vođenje zdravstvene politike i provođenje reforme iz oblasti zdravstva od interesa za područje kantona;
- 3) praćenje zdravstvenog stanja stanovništva i rada zdravstvenih ustanova na području kantona, kao i staranje o provođenju utvrđenih prioriteta u zdravstvenoj zaštiti;
- 4) donošenje strateškog plana zdravstvene zaštite za područje kantona;
- 5) stvaranje uvjeta za pristupačnost i ujednačenosu korištenja primarne i sekundarne zdravstvene zaštite na području kantona;
- 6) uspostavljanje sistema poboljšanja kvaliteta i sigurnosti zdravstvene zaštite;
- 7) osiguravanje palijativne njage za neizlječivo bolesne, odnosno umiruće u saradnji sa ustanovama iz oblasti socijalne zaštite, karitativnim i drugim udruženjima i pojedincima;
- 8) planiranje i ostvarivanje kantonalnog programa za očuvanje i zaštitu zdravlja od zagadene životne okoline što je prouzrokovano štetnim i opasnim materijama u zraku, vodi i zemljištu, odlaganjem otpadnih materija, opasnih hemikalija, izvorima ionizujućih i nejonizujućih zračenja, bukom i vibracijama na svojoj teritoriji, kao i vršenjem sistemskih ispitivanja životnih namirnica, predmeta opće upotrebe, mineralnih voda za piće, vode za piće i drugih voda koje služe za proizvodnju i preradu životnih namirnica i sanitarno-higijenske i rekreativne potrebe radi utvrđivanja njihove zdravstvene i higijenske ispravnosti i propisanog kvaliteta od interesa za kanton u skladu sa programom mјera koje donosi vlada kantona na prijedlog kantonalnog ministra i kantonalnog ministra nadležnog za zaštitu okoliša;
- 9) provođenje epidemiološke, zdravstveno-statističke, socijalno-medicinske i zdravstveno-ekološke djelatnosti,

te unapređenje zdravlja i prevenciju bolesti na području kantona;

- 10) provođenje mјera zaštite stanovništva od zaraznih bolesti iz svoje nadležnosti u skladu sa propisima o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti;
- 11) sprečavanje pojave ovisnosti i liječenje s ciljem suzbijanja težih posljedica po zdravlje ovisnika;
- 12) ostvarivanje prava iz oblasti zdravstvenog osiguranja u skladu sa propisima o zdravstvenom osiguranju, te praćenje provođenja, zaštiti u unapređenje tih prava;
- 13) organizaciju i rad mrtvozorničke službe;
- 14) saradnju sa humanitarnim i stručnim organizacijama, savezima, komorama i udruženjima na poslovima razvoja zdravstvene zaštite na svom području.

Kanton osigurava sredstva za vršenje osnivačkih prava nad zdravstvenim ustanovama čiji je osnivač, a koji obuhvata investicijsko ulaganje i investicijsko i tekuće održavanje zdravstvenih ustanova - prostora, medicinske i nemedicinske opreme i prijevoznih sredstava, te informatizaciju zdravstvene djelatnosti u skladu sa planom i programom mјera zdravstvene zaštite za područje kantona koji utvrđuje vlada kantona na prijedlog kantonalnog ministra.

Odluku o mjerilima za osiguranje elemenata standarda za investicijsko ulaganje i investicijsko i tekuće održavanje, te informatizaciju zdravstvene djelatnosti iz stava 2. ovog člana, koja će biti osnov za planiranje potpora iz kantonalnog budžeta, jednom godišnje donosi vlada kantona, uz usaglašen prijedlog kantonalnog ministra i kantonalnog ministra finansija.

Kanton osigurava sredstva za ostvarivanje društvene brige za zdravlje iz stava 1. ovog člana u budžetu kantona u skladu sa zakonom.

Kanton može donijeti posebne programe zdravstvene zaštite za pojedine kategorije stanovništva, odnosno vrste bolesti koje su specifične za kanton, a za koje nije donijet poseban program zdravstvene zaštite na federalnom nivou u skladu sa svojim mogućnostima, te utvrditi cijene tih pojedinačnih usluga, odnosno programa.

Član 14.

Društvena briga za zdravlje na nivou općine obuhvata ocjenjivanje rada zdravstvenih ustanova i kvaliteta zdravstvenih usluga, kao i osiguranje finansijskih sredstava za unapređenje njihovog rada i kvaliteta zdravstvenih usluga u skladu sa potrebnama stanovništva i mogućnostima jedinice lokalne samouprave u skladu sa posebnim zakonom o principima lokalne samouprave u Federaciji.

Društvena briga iz stava 1. ovog člana ostvaruje se osnivanjem zdravstvenog savjeta na nivou općine koji planira i evaluira provođenje zdravstvene zaštite na području jedinice lokalne samouprave, daje mišljenje na planove i programe zdravstvene zaštite za područje lokalne samouprave, predlaže mјere za poboljšanje dostupnosti i kvaliteta zdravstvene zaštite, prati povrede prava pacijenata i poduzima mјere za unapređenje tih prava na svom području, te obavlja i druge poslove i zadatke u skladu sa propisima o pravima, obavezma i odgovornostima pacijenata.

Broj članova zdravstvenog savjeta određuje se statutom općine.

U radu savjeta iz stava 2. ovog člana učestvuju, po pravilu, predstavnici jedinice lokalne samouprave, pacijenata, mladih, komora iz oblasti zdravstva, stručnih udruženja, udruženja za zaštitu prava pacijenata, sindikata, zdravstvenih ustanova odnosno privatnih praksi, crvenog križa sa područja jedinice lokalne samouprave.

Društvena briga za zdravlje na nivou poslodavca

Član 15.

Mјere specifične zdravstvene zaštite koje mora osigurati poslodavac s ciljem stvaranja uvjeta za zaštitu zdravlja uposlenika na radnom mjestu i poticanja zdravstveno odgovornog ponašanja usmjerene su na provođenje: